

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

І. В. Астремська, І. П. Лисенкова, І. М. Хоржевська

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**для виконання курсових робіт 5-го курсу
(з Психології саморозвитку особистості)**

зі спеціальності 053 «Психологія»

Випуск 292



Миколаїв – 2020

УДК 159.922(076)

А 91

Рекомендовано до друку вченою радою Чорноморського національного університету імені Петра Могили (протокол № 6 від 17 січня 2020 р.).

Рецензенти:

Васильєв Я. В., доктор психологічних наук, професор кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова;

Бабаян Ю. О., доктор філософії в галузі соціальних та поведінкових наук, доцент кафедри педагогіки та інклюзивної освіти Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського.

А 91

Астремська І. В. Методичні рекомендації для виконання курсових робіт 5-го курсу (з Психології саморозвитку особистості) зі спеціальності 053 «Психологія» / І. В. Астремська, І. П. Лисенкова, І. М. Хоржевська – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2020. – 76 с. (Методична серія ; Вип. 292).

Методичні рекомендації розроблені для самостійної роботи студентів 5-го курсу спеціальності 053 Психологія денного та заочного відділень з метою виконання ними курсової роботи з дисципліни «Психології саморозвитку особистості», передбаченої навчальним планом підготовки студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти.

У методичних рекомендаціях визначається мета, завдання та послідовність виконання курсової роботи, наводяться рекомендації щодо написання окремих розділів роботи. Рекомендації містять тематику курсових робіт, вимоги до виконання їх основних розділів та оформлення, організації процесу підготовки, порядку захисту та оцінювання. У методичних рекомендаціях наведені приклади оформлення титульної сторінки, графічного матеріалу, списку використаних джерел тощо.

УДК 159.922(076)

© Астремська І. В., Лисенкова І. П.,
Хоржевська І. М., 2020

© ЧНУ ім. Петра Могили, 2020

ISSN 1811-492X

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Загальні вимоги до змісту та завдань курсової роботи	5
Джерела інформації для написання курсових робіт	5
Етапи підготовки курсової роботи	9
Структура курсової роботи	11
Правила оформлення курсових робіт	25
Вимоги до процедури захисту та оцінювання курсових робіт	30
Орієнтовний список тем курсових робіт 5-го курсу.....	34
Основні поняття науково-дослідної роботи (словник-довідник)	37
Список використаних джерел.....	45
Додатки.....	46

ВСТУП

Науково-дослідна робота студентів (НДРС) спрямована на підготовку і захист курсових і дипломних проєктів, які закріплюють і на практиці підтверджують отримані теоретичні знання з основних дисциплін навчального плану. Матеріали досліджень можуть бути представлені на науково-практичних конференціях студентів. Будь-яка студентська курсова робота, за своєю сутністю, має задовольняти загальні вимоги щодо написання наукових робіт.

Можна визначити такі ознаки наукової роботи: характер цілепокладання, виділення спеціального об'єкта дослідження, застосування спеціальних засобів пізнання, однозначність термінів.

Наукове дослідження – це особлива форма процесу пізнання, тобто систематичне і цілеспрямоване вивчення об'єктів, у якому використовуються засоби і методи наук, і яке завершується формуванням знань щодо досліджуваних об'єктів.

Курсова робота (проєкт) розглядається як вид навчальної роботи з певної дисципліни і виконується в межах годин, що відводяться на її вивчення.

Курсова робота 5-го курсу сприяє поглибленню теоретичних і практичних знань в області психології, розвитку дослідницьких умінь і навичок; це творче дослідження, присвячене актуальним питанням психології саморозвитку особистості. Під час її написання важливо спиратися на знання, отримані під час вивчення теоретичних курсів. Курсова робота сприяє більш свідомому оволодінню психологічними знаннями, уміннями і навичками, формує інтерес до науково-психологічного дослідження, допомагає освоєнню їх методик, виробляє навички самостійної творчої роботи. Курсова робота демонструє, наскільки ґрунтовно студент опанував теоретичні знання, сформував уміння користування науковою літературою, критично і творчо підходити до вибраної теми.

Представлені рекомендації щодо написання і оформлення структурних елементів курсової роботи з психології для студентів 5-го курсу.

Методичні рекомендації призначені для магістрів спеціальності 053 «Психологія» закладів вищої освіти.

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ ТА ЗАВДАНЬ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота, виконувана студентами спеціальності «Психологія» на 5-му курсі, – це самостійне творче дослідження, що допускає використання раніше сформованих навичок роботи з теоретичним і емпіричним матеріалом, а також проведення емпіричного дослідження, у т. ч. аналіз та інтерпретацію отриманих даних. Крім розширення і поглиблення знань, отриманих у ході написання і захисту курсової роботи на 5-му курсі, магістерська робота на 6-му курсі може мати свою специфіку, що виражається у її методичному характері дослідження.

Під час написання курсової роботи на 5-му курсі студент може використати теоретичні та емпіричні дані проведених на 2-му та 3-му курсах наукових досліджень або провести нове дослідження.

Курсова робота повинна бути науковою роботою, що має внутрішню єдність і свідчить про особистий внесок автора у розробку заявленої проблематики, містити узагальнений виклад результатів виконаного дослідження. Сформульовані висновки мають бути аргументовані, критично оцінені, визначена їх наукова і практична значущість.

Метою написання роботи студентами *5-го курсу з «Психології саморозвитку особистості»* є удосконалювання у них знань і умінь, необхідних для здійснення емпіричного дослідження і формування навичок, потрібних для викладання психології.

Відповідно до мети можна виділити специфічні особливості написання курсових робіт на 5-му курсі. Курсові роботи з цього предмета можуть бути теоретичними (або теоретико-методичними, емпіричними).

Емпіричні роботи можуть представляти дослідження різних аспектів розвитку особистості. На відміну від курсової роботи, що виконується на 3-му курсі, робота на 5-му курсі має бути доповнена авторськими методичними розробками студентів, спрямованими на навчання, розвиток, корекцію, відновлення або психологічну допомогу досліджуваним. Це можуть бути психокорекційні технології, консультативні, тренінгові програми. Емпіричні роботи можуть представляти продовження дослідження, розпочатого на 2–3-му курсах.

Завданнями такої роботи є формування:

– уміння чітко визначити мету і завдання роботи, об'єкт і предмет дослідження, обґрунтувати його актуальність, сформулювати гіпотезу, відзначити наукову і практичну значимість роботи;

- навичок роботи з науковими текстами (монографіями, статтями, матеріалами наукових конференцій);
- уміння організації змісту дослідження, логіки його побудови;
- уміння організації психодіагностичної та експериментальної роботи;
- навичок викладу та інтерпретації отриманих емпіричних даних, здійснення математичної і статистичної обробки матеріалів дослідження;
- уміння розробляти психокорекційні технології, консультативні, тренінгові програми спрямовані на навчання, розвиток, корекцію, відновлення або психологічну допомогу досліджуваним;
- уміння включати в текст курсової роботи елементи авторського новаторства у вигляді власної думки, спроби самостійної інтерпретації отриманих даних або їх підтвердження думкою інших авторитетних психологів;
- навичок ораторського мистецтва, необхідного для усного викладу основних результатів своєї роботи в ході її захисту.

Написання теоретико-методичної роботи має на меті поглиблення знань з курсів «Методика викладання психології», «Теорія і методика психологічного тренінгу», «Психологічне консультування та основи корекції» тощо і має на меті її практичне апробування. Такі роботи можуть являти собою розробку курсу (або частини курсу) лекцій або практичних занять із будь-якої дисципліни, спеціального тренінгу, електронного підручника і т. ін.

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ НАПИСАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ

Підручники – це огляд основних тем з конкретної галузі науки і навчальної дисципліни. Підручники містять адаптований огляд наукових теорій і концепцій у трактуванні автора підручника. Дають, як правило, дуже схематичні уявлення про психологічні феномени і їх розгляд у конкретних авторів. Підручники призначені для вивчення конкретної проблематики під час аудиторних занять або виконання самостійної роботи. Однак повного аналізу предмета, якого вимагає специфіка курсової роботи, підручник вичерпної інформації не дає.

Хрестоматії – це добірка оригінальних (або в перекладі) текстів дослідників різних періодів з певної проблематики. Головна перевага цього джерела інформації у тому, що можна отримати досить повне уявлення про еволюцію поглядів на предмет дослідження, почитати оригінальні концепції і визначення підходу самого автора.

Монографії – один із найбільш повних і вагомих джерел інформації, використання якого може дати вичерпне уявлення про предмет, але з позиції конкретного автора. Монографії пишуться, як правило, за результатами дисертаційних або інших масштабних досліджень, частіше експериментальних, а не теоретичних. На відміну від підручника, у монографії Ви бачите не тільки аналіз підходу і експериментальних досліджень автора, а можете скласти власне враження про нього.

Автореферати дисертацій – це короткий виклад змісту дисертаційного дослідження. Автореферат містить таку цінну інформацію, як обґрунтований літературний огляд, результати експериментального дослідження вузької спеціальної теми, аналіз перспектив подальшої розробки цієї теми. Автореферати часто викладаються в Інтернеті у повному обсязі або містять у бібліотеках у довідково-інформаційному відділі.

Дисертації – великі дослідницькі роботи, які присвячені вузькій тематиці, як правило, прикладного характеру, інколи і теоретичного. Структурно вона нагадує курсову або дипломну роботу. Матеріал для цієї роботи є цінний широким оглядом історії розвитку проблеми дослідження, а також певними мовними кліше, які характерні для наукового стилю викладу матеріалу. Читаючи дисертацію, студент може навчитися чітко, лаконічно, науково викладати результати власних досліджень. Варто зазначити, що дисертація захищена законом про авторське право, тому копіювати її, а також знайти її в Інтернеті в

повному обсязі неможливо. До речі, на сайтах великих бібліотек у пошукових системах за ключовими словами, які відповідають вашій темі можна знайти літературу, автореферати або навіть назви дисертацій, а вже потім намагатися відшукати щось у мережі Інтернет, знаючи повну назву праці та її автора.

У якісній курсовій роботі, навіть першого курсу, повинні використовуватися більшість із цих джерел інформації. Тільки у цьому випадку можна говорити про ґрунтовне опрацювання проблематики дослідження.

Організація пошуку і систематизації інформації. Пошук інформації необхідно починати, зважаючи на ступінь обраної тематики або взагалі визначеності тематики. Можна користуватися реферативними журналами або статтями, збірками матеріалів конференцій, щоб обрати приблизну тему, яка Вам цікава, але на початкових курсах рекомендується прислухатися передусім, до думки наукового керівника, який пропонує ту чи іншу тему. Якщо Ви розглядаєте зовсім нову для Вас тему, або зустрічаєте у віднайденому матеріалі незнайомі терміни, то обов'язково використовуйте словник.

Головне у будь-якій науковій роботі – систематизувати матеріал правильно, щоб його остаточна обробка була простою. З цією метою заведіть окремий зошит або папку, куди складатимете ксерокопії статей, виписки з літератури.

У цій роботі потрібно дотримуватися наступних правил:

1. Використовуючи кожне джерело, записуйте його вихідні дані: автор, повна назва, рік видання, видавництво, кількість сторінок, якщо це журнали, то номер сторінки, де розміщувалася стаття. В іншому випадку Вам потрібно буде знову шукати це джерело, що не завжди можна зробити.

2. Після опрацювання матеріалу знайдіть у довідниках роки життя і творчості авторів, щоб у своїй роботі дотримуватися логіки і хронології розвитку дослідження проблеми.

3. Ніколи не посилайтеся на джерела, якими Ви не користувалися самі, а виписали з інших робіт, оскільки помилки у трактуванні можуть знизити Вам оцінку на захисті.

4. Остаточне формування теоретичної частини починайте після того, як уся інформація зібрана, щоб не довелося переробляти матеріал заново, адаптуючи його до нових фактів.

5. Для курсової роботи другого курсу досить 20–25 першоджерел до проблеми, але кількість авторів може бути більшою або меншою залежно від тематики. Авторів варто об'єднувати в наукові школи або напрями, до яких вони належать, а не розглядати окремо.

ЕТАПИ ПІДГОТОВКИ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Проблематика та перелік тем курсових робіт для студентів 5-го курсу затверджується рішенням кафедри та розробляється керівниками курсових робіт. Студент може вибрати тему зі списку наявних або запропонувати свій варіант теми, обґрунтувавши доцільність її розробки і керуючись своїми науковими інтересами.

Керівник спільно зі студентом складає план роботи і консультує його в рамках відведеного навчальним планом часу. Визначається мета, роз'яснюються призначення і завдання, структура і обсяг, принципи виконання та оформлення курсової роботи. Кожен студент має право на три консультації (до 80 хв. загального обсягу) з приводу написання роботи, після чого вона, відповідно до термінів навчального плану, надається науковому керівникові на перевірку. Студенту необхідно розподілити раціонально використання часу консультацій з науковим керівником. Напередодні консультації, доцільно заздалегідь підготувати ті питання, які викликають найбільші труднощі.

У динаміці виконання студентом курсової роботи науковим керівником і кафедрою здійснюється систематичний контроль і оцінювання науково-дослідницької діяльності студента. Пропонується такий контроль здійснювати у два основних етапи.

На першому етапі науковий керівник повинен оцінити наступні результати навчального дослідження:

- 1) бібліографія з теми дослідження з урахуванням новітньої наукової літератури;
- 2) реферативний огляд обраної наукової літератури щодо теми курсової роботи (не менше 20 джерел);
- 3) обґрунтування методологічної, методичної та емпіричної бази дослідження, її коротка характеристика;
- 4) обґрунтування актуальності проблеми дослідження;
- 5) розгорнутий план-проспект дослідження, що включає: мету, задачі, об'єкт, предмет і гіпотезу дослідження, опис проблемного поля, основних логічних етапів, обґрунтування методології та методики дослідження, визначення основних понять, план роботи.

Середній обсяг матеріалів становить 7–10 сторінок друкованого тексту.

На другому етапі студент надає науковому керівнику на кафедру за місяць до терміну захисту:

1) готовий текст курсової роботи (проєкту), виконаний відповідно до встановлених вимог і методичних рекомендацій, у роздрукованому і в електронному вигляді;

2) для емпіричних робіт додатки, що включають бази даних і результати статистичної обробки матеріалів дослідження, первинні матеріали (бланки відповідей).

Електронний текст проходить перевірку на плагіат у спеціальній програмі. Курсова робота не допускається до захисту, якщо відсоток плагіату перевищує позначку 51.

СТРУКТУРА КУРСОВОЇ РОБОТИ

Так, курсова робота студента 5-го курсу повинна містити:

- Титульну сторінку;
- Зміст;
- Перелік умовних скорочень (за необхідності);
- Вступ, що включає загальну характеристику роботи;
- Основну частину, представлену розділами;
- Висновки;
- Список використаних джерел;
- Додатки (за необхідності).

Особливості у вигляді планування роботи, наявність певних обов'язкових елементів вступу, змісті основної частини та обсягу наукової роботи (без додатків) курсових робіт 5-го курсу подано у таблиці 1.

Таблиця 1

Особливості у структурних та змістовних елементах робіт

Форма наукової роботи	Термін проведення наукової роботи	Вид планування роботи	Обов'язкові елементи вступу	Зміст основної частини	Обсяг наукової роботи (без додатків)
Курсова робота	5-й курс	Складний (містить теоретичний та практичний розділи)	Актуальність, об'єкт, предмет, мета, завдання, гіпотеза, методи дослідження, експериментальна база дослідження	Висвітлення теоретичних та емпіричних аспектів проблеми. Застосування результатів наукової розробки на практиці.	40–50 стор.

1. Титульна сторінка.

На титульній сторінці повинні бути наведені такі відомості: найменування закладу вищої освіти, де виконана курсова робота; прізвище, ім'я, по батькові автора; назва роботи; науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника; місто і рік (див. додаток А).

Назва роботи має виражати предмет виконаного теоретичного дослідження, мати конгруентний зміст і за можливістю короткий. У

назві роботи варто (за можливості) уникати використання ускладненої вузькоспеціальної термінології. Не рекомендується починати назву роботи зі слів: «Вивчення процесу ...», «Дослідження деяких шляхів ...», «Розробка та дослідження ...», «Деякі питання ...», «Матеріали до вивчення ...», «до питання ...» і т. ін., у яких не відображається належною мірою сутність розглянутої проблеми, завершеність роботи, немає достатньо чіткого визначення її мети і результатів.

Потрібно зазначити, що тема курсової роботи має бути несуперечливою за сутністю та змістом. Цілісність роботи відстежується в смислового збігові назви роботи, що вивчається, об'єкта, мети, завдань, і висновків. Усі зазначені вище позиції мають співвідноситися одна з одною.

2. Зміст.

Зміст включає в себе назви структурних частин роботи («ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ 1, 2...», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ»), назви усіх розділів і підрозділів із зазначенням номерів сторінок, на яких розміщується початок відповідних частин роботи. Зміст формується на початку роботи, оскільки це дає можливість відразу побачити її структуру.

3. Перелік умовних позначень, символів, одиниць і термінів.

Якщо у роботі вживається специфічна термінологія, або малопоширені скорочення, нові символи, позначення і т. ін., то їх перелік повинен бути представлений у вигляді окремого списку, що розміщується перед вступом.

Він має розташовуватися стовпцем, у якому ліворуч (в алфавітному порядку) наводять скорочення, праворуч – його детальну розшифровку.

Якщо у роботі є спеціальні терміни, скорочення, символи, позначення повторюються менше трьох разів, то перелік не потрібно робити, а їх розшифровку наводити у тексті за першого згадування.

4. Вступ.

Вступна частина роботи, у якій пропонується загальна оцінка стану наукової, соціальної чи іншої сфери діяльності суспільства, а також обраний автором об'єкт дослідження.

За необхідності здійснюється історичний екскурс, окреслюється коло проблем, які потребують наукового вивчення, визначається напрям курсового дослідження автора. Обсяг вступу – 4–5 сторінок.

У вступній частині дається загальна характеристика роботи: коротке обґрунтування актуальності теми; визначається об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження; формулюється висунута гіпотеза тощо.

У Вступі необхідно:

– чітко сформулювати мету і визначити завдання проведеного дослідження;

– розкрити актуальність обраної для дослідження теми. Одним із найважливіших аргументів на користь актуальності є нерозробленість (повна або часткова) проблеми. Високу оцінку отримують ті КР, які відрізняються практичною значущістю вирішуваних завдань. Суттєве значення мають також роль і місце обраної теми в удосконаленні навчально-виховного процесу.

Один із найбільш поширених і серйозних недоліків курсових робіт полягає у тому, що формулювання цілей і завдань не відповідає вимогам чіткості і змістовної обгрунтованості.

Актуальність теми роботи. Актуальний – «важливий, суттєвий для сьогодення». Таким чином, автор має показати, що звернення до обраної теми, співвіднесені з науковою проблемою, у рамках якої вона досліджується, важливо для теперішнього часу. Важливість може бути різноплановою – для науки, практики та особисто для автора.

Актуальність для сучасної психологічної практики може полягати в тому, що певні проблеми постають перед психологами-практиками (в освіті, консультуванні, бізнесі і т.ін.), однак готових (ефективних) рішень, технологій, рекомендацій наукою ще не отримано.

Варто вказати ступінь розробленості теми; місце дослідження, описуваного в тексті курсової роботи, серед інших подібних досліджень у цій же області; коротко охарактеризувати необхідність проведення досліджень для вирішення конкретної проблеми (завдання), розвитку конкретних напрямів у відповідній галузі психології.

Автор може написати і про актуальність обраної теми саме для нього.

Зазначаючи актуальність, необхідно перерахувати тих психологів (філософів, педагогів, фахівців інших галузей знань), які розробляли подібну проблематику, заклали методологічні основи досліджень у цій галузі психології, провели експериментальні дослідження, виділили основні аспекти розгляду проблеми.

Мета, так само має бути повно відображена в завданнях.

Завдання повинні бути сформульовані точно і чітко в термінах проведеного дослідження. Їх формулювання можуть відповідати назвам глав і окремих параграфів у роботі. Перерахування завдань має допомогти читачеві зрозуміти характер роботи і дізнатися, чи зможе він знайти в цій роботі те, що шукає.

Зазвичай формулюється одна мета роботи і кілька завдань, які необхідно вирішити для досягнення поставленої мети. Не рекомендується формулювати мету як «Дослідження ...», «Вивчення ...», оскільки ці слова вказують на процес досягнення мети (завдання), а не на саму мету.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом вважається велике, відносно самостійне, складне, багатофункціональне і багатокomпонентне явище, вивчення якого можливе різними науками.

Об'єкт дослідження – фрагмент дійсності, який пізнається, досліджується автором. Предмет – властивості, сторони, відносини і процеси реальності (тобто цього об'єкта), виокремлені для цілеспрямованого вивчення.

Предмет – конкретна частина об'єкта; факти, механізми, закономірності освоєння соціокультурного досвіду людиною і викликані цим процесом зміни в рівні інтелектуального, мовного і особистісного розвитку особи як суб'єкта дослідження.

Методологія і методи проведеного дослідження (для емпіричних робіт). У цьому розділі визначаються методологія і методи здійснюваного дослідження. У роботах можуть використовуватися як кількісні, так і якісні методи дослідження.

Наукова новизна і значимість отриманих результатів. Під час викладення наукової новизни проведеного дослідження (у разі її наявності) варто показати відмінність одержаних результатів від відомих, класифікувати ступінь новизни (уперше одержано, удосконалено, забезпечено подальший розвиток і т. ін.), розкрити сутність нових результатів. Наукова значимість результатів курсової роботи визначається тим, наскільки вони розвивають наукові уявлення стосовно того чи іншого явища, прояснюють сутність механізмів, явищ, процесів, сприяють постановці нових досліджень.

Практичне значення отриманих результатів: У роботі потрібно висвітлювати відомості про можливе практичне застосування отриманих результатів або рекомендації щодо їх використання.

Гіпотеза (для емпіричних досліджень). Гіпотезу розуміють як наукове припущення щодо окремих властивостей, відносин, функцій і пояснювальних принципів психологічних явищ, які виступають у якості предмета дослідження. У результаті проведених досліджень, гіпотеза може бути прийнята або відкинута. Необхідність використання гіпотези в курсовому дослідженні визначається його автором. Структура і обсяг курсової роботи: Указується структура курсової роботи, включаючи загальну характеристику, кількість розділів, додатків. Наводиться повний обсяг курсової роботи в сторінках, а також обсяг, ілюстрацій, таблиць, додатків (із зазначенням їх кількості), а також кількість використаних джерел.

Рекомендований обсяг вступу – не більше 5 сторінок друкованого тексту для курсових робіт 5-го курсу.

5. Основна частина (1–2 розділи): теоретичні основи, коротка історія, рівень розробленості в теорії і практиці досліджуваної проблеми на основі аналізу літератури (перший розділ); організація, методика і результати констатуючого експерименту, напрями корекційної роботи (другий розділ).

Основна частина (представлена розділами) – 20–25 сторінок.

Основна частина роботи міститься в 2-х розділах, у яких відображається:

- огляд літератури з теми і вибір напрямку дослідження;
- виклад загальної концепції і основних методів дослідження;
- опис емпіричної (або методичної) частини дослідження;
- аналіз і узагальнення результатів дослідження.

Розподіл основного матеріалу роботи щодо розділу визначається автором роботи.

Основна частина курсової роботи присвячується конкретному аналізу і вирішенню поставлених у Вступі завдань. Досягнення поставленої мети чималою мірою залежить від уміння правильно структурувати роботу. Виділені розділи та пункти мають послідовно, повно і логічно розкривати зміст роботи.

До недоліків основної частини роботи зараховують наступні:

- назва розділу за своїм змістом наближається до теми курсової роботи або навіть виходить за її рамки. Трапляється і навпаки, коли всі розділи в сукупності не охоплюють зміст теми, і оскільки скрупульозний аналіз окремих питань не дозволяє автору розкрити тему.

У курсовій роботі найкраще виділяти 2–3 розділи, кожен з яких може складатися з двох-трьох пунктів. Кожен окремий розділ має присвячуватися вирішенню конкретного питання і завершуватися короткими висновками. При цьому зауважте, що зміст і висновки кожного розділу важливі не самі собою, а тільки в контексті вирішення того завдання, яке визначено темою роботи. Тому матеріал усіх розділів має поєднуватися таким чином, щоб розкрити основний зміст теми. Такий підхід дозволить викласти тему логічно, а між матеріалом окремих розділів роботи буде існувати закономірний зв'язок і послідовність.

Приклад розподілу змісту основної частини за розділами:

Перший розділ повинен містити теоретичне обґрунтування і методологію дослідження, що проводиться. У ньому на основі вивчених робіт вітчизняних і зарубіжних авторів викладається сутність досліджуваної проблеми і розглядаються різні підходи до її вирішення. Тут має формуватися понятійний апарат, обґрунтовуватися вибір методів вирішення завдань, сформульованих у вступі.

Другий розділ має висвітлювати практико-орієнтовану, аналітичну частину роботи. Проведений аналіз має бути виконаний таким чином, щоб предмет дослідження був представлений чітко виражений, логічний і правильний.

Автор роботи, крім пояснення стану досліджуваного об'єкта, повинен виявити характер його змін, а також встановити фактори, що зумовлюють ці зміни.

Зміст другого розділу має ґрунтуватися на реальному фактичному матеріалі і логічно розвивати лінії дослідження, намічені у першому розділі.

Інформаційний матеріал відображається у вигляді таблиць, графічних схем, діаграм і т. ін.

Третій розділ може носити проєктний характер. У цій частині роботи автор на основі аналізу фактичного матеріалу і результатів проведених досліджень має викласти сутність власних пропозицій щодо вирішення поставлених у дослідженні завдань. Усі пропозиції та рекомендації повинні носити конкретний характер і бути доведені до рівня, що забезпечує їх практичне застосування.

Автор має відобразити ступінь новизни отриманих результатів та обґрунтувати доцільність їх застосування на практиці.

Порядок викладу в роботі повинен бути підпорядкований меті дослідження, сформульованої автором.

Логічність побудови і цілеобумовленість викладу основного змісту досягається тільки тоді, коли кожен розділ має певне цільове призначення, пов'язане із загальною метою роботи і є базою для наступного розділу (за наявності).

У роботі варто стисло, логічно й аргументовано викладати зміст і результати дослідження, уникати великої кількості загальних слів, бездоказових тверджень, тавтології, невинуватого збільшення обсягу роботи.

У першому розділі (40 %) автор здійснює опис основних етапів у розвитку наукової думки в рамках цієї проблеми. Необхідно визначити основні логічні лінії в розвитку уявлень щодо предмета дослідження, а також актуальні підходи до питання. Потім здійснюється ідентифікація автора в рамках одного з напрямів наукових досліджень, визначається сучасний рівень розробленості проблеми в рамках обраного автором напрямку. Виявляються недоопрацьовані області досліджуваного явища, визначається актуальність та можливі напрями їх вивчення. У разі необхідності конструюється ідеальна модель досліджуваного явища, визначається методологія і здійснюється теоретичне обґрунтування пропонувананих методів дослідження.

Під час написання першого розділу (так само як і роботи загалом) автор зобов'язаний давати посилання на авторів і джерела, з яких він запозичує матеріали або окремі результати. Цитування допускається тільки з обов'язковим використанням лапок. Не допускається копіювальний переказ текстів інших авторів.

У другому розділі (60 %) емпіричної роботи студент має сформулювати і продемонструвати вміння планувати і проводити емпіричне дослідження, а також уміння розробляти навчально-методичні матеріали.

У емпіричній частині роботи з вичерпною повнотою викладається власне дослідження автора з виявленням того нового, що він вносить у розробку проблеми або розвиток конкретних напрямів у відповідній сфері психології. Увесь порядок викладу в роботі підпорядковується меті дослідження, сформульованій автором.

У першому розділі описуються методологія і методи дослідження, схема його побудови, вибірка випробовуваних. Для опису відомих методів і психодіагностичних методик досить короткої анотації та посилань на відповідну літературу.

Психодіагностичні методики в дослідженні мають добиратися таким чином, щоб з їх допомогою можна було правильно оцінити величину всіх чинників (зазвичай до і після експерименту).

У Вступі Ви називали методи, які планували використовувати. У цьому розділі Ви знову вказуєте їх, але даєте коротку характеристику кожної методики. Якщо зазначена методика не є дуже поширеною, то характеристика повинна бути більш докладною. Під час опису методик необхідно вказати їх авторів (і автора тієї модифікації, яку Ви використовуєте), джерело, звідки взято варіант методики у вигляді посилання, а також дати короткий опис, навести інструкцію випробуваному, показники, які визначають методику, їх коротку інтерпретацію. До опису методики входять рекомендації призначення методики, форми і умови проведення, характеристика стимульного матеріалу (кількість питань або тверджень), відомості про те, на кого вона розрахована та ін.

Для отримання наукових результатів на цьому етапі роботи необхідне застосування методів статистичної обробки матеріалу, тобто методів, які оцінюють значимість отриманих результатів.

Якщо потрібно знайти зв'язок між якістьми або показниками, отриманими на одній групі, використовується один із коефіцієнтів кореляції – лінійний Пірсона (для нормально розподілених даних) або рангові Спірмена.

Дві групи можна порівняти між собою за середнім значенням, за розподілом даних, за частотою осіб з різними рівнями вираженості

досліджуваного показника. Для цього використовуються інтервальні шкали. Крім цього, показники, виміряні в одній групі двічі, можна порівняти за частотою осіб, показники яких змінилися. Для перевірки статистичної достовірності диференціації (різниці) двох груп (експериментальної і контрольної) або значень показників в одній групі до і після експерименту використовують такі критерії:

– під час порівняння середніх значень показників застосовується t-критерій Стюдента, для порівняння індивідуального розподілу даних застосовується F-критерій Фішера.

Ці критерії є різними за своїм смисловим змістом, тому цілком можливо використання двох критеріїв одночасно, оскільки висновки, зроблені з їх допомогою, можуть бути різні.

– якщо була використана шкала порядку (ранги), то можуть бути використані критерії: критерій Вілкоксона або Манна-Уїтні та інші. Але порівняно з t-критеріями вони дуже малочувливі. Для встановлення достовірності відмінностей щодо них необхідні великі обсяги вибірок.

Зазвичай у психологічних дослідженнях приймається достатнім 95 % рівень достовірності відмінностей. Відповідні формули і таблиці для оцінки достовірності відмінностей наводяться в усіх посібниках з математичної статистики. Там можна знайти і досить просто сформульовані правила, формули обчислення середнього, моди і медіани розподілу, дисперсії.

Висновок має бути повним та обґрунтованим відповідно до результатів виконаної роботи.

У висновку підводяться підсумки опрацьованого в дослідженні не за змістом, а за формою. Тут варто зазначити те, що поставлені завдання виконані, проведено аналіз робіт з обраної теми, відібрані методи дослідження, проведено експериментальне дослідження і т. ін.

Насамкінець можна зупинитися на практичній значущості дослідження, описати можливі способи використання отриманих даних, висновків тощо.

Зокрема доречно вказати, як можуть бути використані матеріали курсової роботи, отримані за результатом розробленої програми, рекомендації, а також зазначити можливість подальшого проведення дослідження.

Необхідно обґрунтувати вибір використовуваних методів і методик.

Розглянемо деякі ключові категорії, на які потрібно орієнтуватися під час здійснення емпіричної частини дослідження.

Вибірка – це обмежена за чисельністю група об'єктів (у психології – випробовуваних, респондентів), спеціально відбирається з генеральної сукупності для вивчення її властивостей.

Рекомендації щодо визначення необхідного обсягу вибірки:

- якщо необхідно порівняти 2 вибірки, їх загальна чисельність має бути не менше 25 осіб; чисельність порівнюваних вибірок повинна бути приблизно однаковою;
- якщо вивчається взаємозв'язок між будь-якими властивостями, то обсяг вибірки повинен бути не менше 30–35 осіб;
- найбільший обсяг вибірки необхідний під час розробки діагностичної методики – від 200 до 2500 чоловік;
- у психологічних дослідженнях при використанні контрольної і експериментальної групи чисельність обох порівнюваних груп повинна бути не менше 30 осіб у кожній.

Склад вибірки має представляти генеральну сукупність, оскільки висновки, отримані у процесі дослідження, передбачається в подальшому перенести на всю генеральну сукупність. Тому вибірка повинна бути репрезентативною. Автору курсової роботи необхідно використовувати спеціальні прийоми, які дозволять отримати достатню для дослідника репрезентативність вибірки: простий випадковий відбір і стратифікований випадковий відбір. У наступних пунктах розділу студентом описуються дані, отримані за допомогою методик, (результати дослідження) та статистичне підтвердження достовірності отриманих результатів. Варто запропонувати психологічну інтерпретацію даних і порівняти їх з аналогічними результатами вітчизняних і зарубіжних дослідників. Необхідно також викласти змістовний аспект статистичних висновків, визначити не тільки кількісну, але і якісну їх характеристику.

Для наочного уявлення отриманих за результатами дослідження даних, використовуються різні прийоми, що полегшують візуальний аналіз отриманої інформації. До таких прийомів відносять таблиці, діаграми, графіки, гістограми.

Зазвичай у процесі дослідження, ознака вимірюється не в одногодвох, а у безлічі випробовуваних. Крім того, кожен об'єкт характеризується не одним, а цілою низкою ознак, виміряних за різними шкалами. Тому результати вимірювання для подальшого аналізу найчастіше репрезентують у вигляді таблиць вихідних даних (первинних даних). Кожен рядок такої таблиці зазвичай відповідає одному об'єкту, а кожен стовпець – певній вимірюваній властивості, таблицю рекомендується розміщувати в додатку.

Таблиця

Таблиця первинних даних

№	Стать	Вік	Тривожність	Самооцінка

У роботі автор для доказу встановлених під час досліджень нових закономірностей або обґрунтування відповідних висновків узагальнює цифровий матеріал, у вигляді таблиць у відповідних пунктах розділів. Аналітична оцінка експериментальних даних значно спрощується і прискорюється у процесі табличного компонування. Логіка побудови таблиці, її структура мають відповідати реалізації цілей, які автор ставить у роботі.

Наприклад, за необхідності продемонструвати гендерні відмінності щодо ступеня вираженості показників особистісної тривожності у підлітків рекомендується побудувати таку таблицю:

Таблиця

Показники рівня особистісної тривожності у підлітків

Тривожність		Хлопці		Дівчата		Усього	
		К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
особистісна	високий						
	середній						
	низький						

Невід’ємним етапом курсової роботи є статистичне опрацювання експериментальних даних. Ретельна математична обробка результатів дослідження покликана підтвердити теоретичні висновки і висновки за результатами курсової роботи. Варто зазначити, що під час оформлення курсової роботи статистичні гіпотези і статистичні рішення, як правило, не наводяться. Зазвичай при описі результатів указують критерій, наводять необхідні описові статистики, емпіричні значення критеріїв і, обов’язково, – р-рівень значимості. Потім формулюють змістовний висновок щодо перевірки гіпотези із зазначенням досягнутого або не досягнутого рівня значущості. Усі отримані під час статистичної обробки результати необхідно змістовно інтерпретувати. Інтерпретація або

пояснення отриманих результатів означає пошук відповіді на питання: як це сталося і чому? Пояснення варто надавати після того, як у дослідженні будуть встановлені якісь загальні факти або закономірності. Як і всі дослідження, хід пояснення регулюється первісною гіпотезою, але пошук його пояснення вимагає уточнення гіпотези, а іноді і виокремлення нової, для перевірки якої необхідна постановка нового емпіричного дослідження.

Необхідно зіставити отримані результати з первісною гіпотезою і відповісти на питання: як ці результати співвідносяться з гіпотезою, якою мірою ця гіпотеза підтверджується (або спростовується) результатами, як отримані дані співвідносяться з існуючими даними, відображеними в наукових публікаціях, до яких висновків підводить це зіставлення і т. ін. Якщо в ході обговорення з'являються нові гіпотези, які поки не мають аргументування, можна викласти їх і вказати можливі шляхи підтвердження.

У заключному розділі роботи описуються методичні розробки, зроблені на основі отриманих результатів. Це можуть бути плани лекцій, лекції, спеціальні завдання для самостійної роботи студентів, тестові питання, психокорекційні технології, тренінгові програми, рекомендації і т. ін.

У другому розділі (15–20 стор.) теоретико-методичної роботи студент має сформулювати і продемонструвати здібності розробки навчально-методичних матеріалів: наприклад, програми тренінгу, комплекс курсу лекцій з теми курсової роботи; планів семінарських занять (з урахуванням різних форм їх проведення); контрольних питань і тем рефератів чи усних повідомлень; спеціальних завдань для самостійної роботи студентів, що дозволяють активізувати їхній творчий потенціал; списку використаних джерел для підготовки до семінарського заняття і виконання самостійної роботи щодо теми (не більше 10 джерел). Така робота обов'язково повинна містити вказівки на впровадження під час проходження виробничої практики методичних розробок або рекомендацій щодо подальшого їх використання (рекомендований контингент, база) і передбачуваний науково-практичний результат.

Програма тренінгу, включає наступні структурні компоненти:

1. Пояснювальну записку, в якій відобразатиметься мета тренінгу, а також інформація про контингент та кількісний склад учасників тренінгової групи і часу реалізації програми тренінгу. У пояснювальній записці наводиться також опис структури і змісту програми, принципи її побудови та особливості роботи з нею.

2. Зміст тренінгової програми із зазначенням теми та мети кожного заняття (5–6 занять), з описом використовуваних процедур

(мета вправи, час проведення, інструкція, питання для обговорення, рефлексія попереднього заняття на початку заняття та інтеграція отриманого досвіду в кінці).

3. Звіт про апробацію розробленої програми.

Опис практичного (лабораторного, семінарського) заняття включає в себе наступні структурні компоненти:

1. Пояснювальну записку, у якій повинна бути відображена мета заняття, його місце у викладі матеріалу дисципліни, структура (план) і короткий зміст.

2. Зміст заняття із зазначенням мети та теми кожної запропонованої активності.

3. Звіт про апробацію.

Наприкінці кожного розділу потрібно наводити короткі висновки, що дозволять чітко сформулювати підсумки кожного етапу дослідження і нададуть можливість звільнити основні результати, отримані в ході роботи, від другорядних подробиць.

6. Висновки. Інтерпретаційна частина курсової роботи закінчується формулюванням висновків, які відображають зміст усіх поставлених у вступі завдань.

У висновках підбиваються підсумки виконаної роботи (яким чином формулювалися відповіді на викладені у вступі завдання дослідження) та перспективи подальшої розробки теми. Тому висновки мають особливе смислове навантаження.

Це основні результати дослідження, (зокрема дані про підтвердження або спростування висунутої гіпотези) зроблені з урахуванням мети і завдань, заявлених у роботі. Розділ має складатися з декількох (3–5) розширених узагальнювальних пунктів, які підбивають підсумок виконаної роботи.

Об'єкт, предмет, мета, завдання прописуються у вступі роботи, задаючи напрям і зміст дослідження. У висновках ми ніби повертаємося до них: висновки дослідження мають відображати зміст усіх поставлених у вступі завдань і в сукупності «закривати» мету, тобто ми в кінці дослідження маємо резюмувати досягнення мети проведеного дослідження.

Обсяг висновків – до 2–2,5 сторінок.

7. Список використаних джерел. Список повинен містити перелік джерел інформації, використаних під час виконання курсової роботи та їх бібліографічний опис (Додаток В).

Список літератури, що використовується при роботі, складається в алфавітному порядку за загальноприйнятими правилами: прізвище та

ініціали автора; повна і точна назва книги без лапок; відомості про видання; місце видання; назва видавництва без лапок; рік видання (без слова «рік» або скорочення «р.»). Якщо на титульній сторінці відсутнє прізвище автора, то запис даних про книгу починають з її назви, після чого вказують ініціали та прізвище редактора і далі – усі інші елементи.

Перелік літератури, використаної в роботі, повинен включати:

- класичні дослідження теоретичного або експериментального типу щодо аналізованої проблеми;
- історію і методологію дослідження проблеми;
- дослідження, що відображають сучасний стан проблеми, ступінь і характер її вивченості на сьогодні.

У списку використаних джерел можуть бути представлені монографії, монографічні збірники, статті з професійних журналів. Дозволяється присутність у роботі посилань на автореферати дисертацій, тези конференцій, конгресів, симпозіумів та ін.

У списку літератури повинні бути відображені як сучасні (останні 5 років) джерела, так і класичні науково-практичні роботи.

Допускається використання джерел із суміжних наук, якщо це робить аналіз проблеми більш системним і цілісним.

Загальний обсяг списку має становити не менше 20 джерел (включаючи Інтернет-ресурси). Присутність літературного джерела в списку має бути обґрунтована наявністю мінімум одного посилання на нього в тексті курсової роботи.

Список повинен бути оформлений відповідно до вимог.

В Україні 01 липня 2016 р. набув чинності ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання», який установлює види бібпосилань, правила та особливості їхнього складання і розміщування в документах.

Стандарт розроблено фахівцями Книжкової палати України імені Івана Федорова і його дія поширюється на бібліографічні посилання в опублікованих і неопублікованих документах незалежно від носія інформації. Зазначено, що «Стандарт призначено авторам творів, видавцям, фахівцям редакцій засобів масової інформації, інформаційних центрів тощо».

ДСТУ 8302:2015 містить інформацію про:

- види бібліографічних посилань та правила їхнього складання;
- особливості складання комплексного бібліографічного посилання;
- особливості складання бібліографічного посилання на електронний ресурс;
- особливості складання бібліографічного посилання на архівний документ.

Приклади оформлення бібліографічного опису в списку використаних джерел з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 дивись у Додатку М.

8. Додатки. Додатки повинні включати допоміжний або додатковий матеріал, який перенавантажує текст основної частини роботи, але необхідний для повноти її сприйняття і оцінки практичної значущості (копії документів, таблиці допоміжних цифрових даних, ілюстрації допоміжного характеру, роздруківки та інші матеріали).

Кожен додаток має свій заголовок і починається з нової сторінки, їх кількість не обмежується. Позначаються вони великими літерами української абетки (за винятком літер Г, Є, З, І, Ї, О, Ч, Ь), наприклад, «Додаток А». Нумерація сторінок курсової роботи, на яких розміщені додатки, не проводиться.

За необхідності в додатки варто включати допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприйняття роботи, оцінки якості її виконання, наприклад :

- проміжні математичні докази, формули і розрахунки, оцінки похибки вимірювань;
- таблиці допоміжних цифрових даних;
- ілюстрації допоміжного характеру;
- опис корекційних, розвивальних занять;
- акти впровадження.

Обов'язковим компонентом програми повинні бути первинні матеріали (бланки відповідей, рисунки та ін.).

ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВИХ РОБІТ

Оформлення будь-якої атестаційної роботи, зокрема і курсової – одна з найважливіших стадій.

Основне завдання етапу оформлення – надання тексту відповідної форми, оскільки курсова робота – це формальне кваліфікаційне дослідження, і її оформлення має відповідати загальноприйнятим вимогам.

Нижче ми представимо ряд формальних правил, відповідних до оформлення тексту атестаційної роботи.

Обсяг комплексної курсової роботи 5-го курсу з психології саморозвитку особистості становить у середньому 40–50 сторінок.

Текст повинен бути роздрукований на комп'ютері на одній стороні стандартного аркуша білого кольору формату А4 (210x297 мм), інтервал 1,5.

Варто використовувати шрифт Times New Roman Суг (кегль 14).

Розмір лівого берега 30 мм правого – 10 мм, верхнього і нижнього – по 20 мм.

Усі сторінки нумеруються, окрім титульної (титульна сторінка не нумерується). Нумерацію ставлять праворуч у верхньому куті сторінки.

Кожен розділ починається з нової сторінки. Це правило стосується й інших основних структурних частин роботи: вступу, розділів, висновків, бібліографічного списку, додатків.

Помилки, описки і графічні неточності, виявлені в процесі оформлення курсової роботи, допускається виправляти підчищенням або зафарбовуванням за допомогою «коректора» білого кольору та нанесенням на тому ж місці виправлення чорнилом відповідного кольору.

Найменування структурних елементів курсової роботи, таких, як «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ 1, 2...», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкуються прописними літерами з вирівнюванням посередині рядків, використовуючи напівжирний шрифт із розміром 14 пунктів. Так само оформлюються заголовки розділів.

Увага! Після написання номера розділу крапка не ставиться: «РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ...», «РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ...», перед заголовком залишається пробіл.

Заголовки пунктів друкують з великої літери з абзацного відступу 1,25 з вирівнюванням за шириною сторінки, крапку наприкінці заголовка не ставлять.

Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою.

Відстань між заголовком розділу та підрозділом має складати два інтервали, між підрозділом та текстом – становити один рядок.

Слово *пункт* не використовується.

Нумерація сторінок, параграфів, підпунктів, рисунків, таблиць, формул і додатків надається арабськими цифрами без знака №.

Кожну структурну частину курсової роботи треба починати з нової сторінки.

Вислови, що починаються з нового рядка, друкують з **абзацним відступом** від початку рядка, що відповідає 1,25 мм.

У курсових роботах використовуються **скорочення**. При цьому застосовуються три основні способи:

- 1) зберігається тільки перша (початкова) літера слова (місто – м.);
- 2) зберігається частина слова, без закінчення та суфікс (медичний – мед.);
- 3) пропускається кілька літер у слові, замість яких ставиться дефіс (університет – ун-т).

Скорочення повинно закінчуватися на приголосний звук.

Необхідно правильно оформлювати загальноприйнятні умовні скорочення. Після перерахування пишуть тобто (*тобто*), і т. д. (*і так далі*), і т. п. (*тощо*), і ін. (*і інші*); посилання: див. (*дивися*), пор. (*порівняй*); цифрове позначення століть і років: ст. (*століття*), р. (рік), рр. (*роки*).

Після скорочень одиниць, довжини, маси, об'єму крапка не ставиться.

Перерахування, що зустрічаються в тексті, рекомендується оформлювати наступним чином. Якщо перерахування складаються з окремих слів або словосполучень, то вони пишуться в рядок і оформляються за допомогою нумерації арабськими цифрами або латинськими літерами через кому, наприклад: у сучасній державі можна виділити такі соціальні верстви: 1) верхній, 2) середній, 3) базовий, 4) нижній і 5) «соціальне дно».

Якщо перерахування складаються із розгорнутих цитат зі своїми знаками пунктуації, то частини перерахування найчастіше пишуться з нового рядка і відокремлюються один від одного крапкою з комою; наприклад: капіталістичний лад характеризується:

- а)
- б)
- в)

Таблиці, графіки, фотографії, ілюстрації зазвичай розташовують на окремих аркушах як додатки до тексту; проте можна розміщати деякі таблиці, графіки та ілюстрації в основний текст курсової роботи, якщо логіка викладу вимагає звернення безпосередньо до графічних і табличних форм.

Основні вимоги, які повинна задовольняти таблиця:

- достовірність даних;
- компактність і наочність узагальнених даних;
- логічний взаємозв'язок елементів таблиці;
- послідовність розміщення граф і стовпців має забезпечити зручність аналітичної оцінки даних.

Наприклад, для ілюстрації виявлених відмінностей у рівні емпатії у хлопчиків і дівчаток рекомендується побудувати таку таблицю:

Таблиця

Відмінності у рівнях емпатії між хлопцями та дівчатами

Види емпатії	U	Рівень статистичної значущості
Емпатія по відношенню до батьків	1658,5	0,302
Емпатія по відношенню до тварин	1433,5	0,029*
Емпатія по відношенню до людей похилого віку	1532,5	0,094
Емпатія по відношенню до дітей	1221	0,002 **
Емпатія по відношенню до героїв художніх фільмів	1314,5	0,005**

До таблиці необхідна примітка, що містить інформацію, на якому рівні статистичної значущості виявлено відмінності:

* – < 0,05

** – < 0,01

Ілюстрації (фотографії, рисунки, креслення, схеми, графіки, карти та інше) служать для наочного уявлення в роботі характеристик об'єктів дослідження, отриманих теоретичних і (або) експериментальних даних і виявлених закономірностей.

Діаграма – один зі способів графічного зображення залежності між величинами. Діаграми складаються для наочного зображення і використовуються під час аналізу значного обсягу даних. Розрізняють діаграми площинні, лінійні та об'ємні. Найбільш часто для представлення даних використовуються лінійні і площинні діаграми (стовпчикові і секторні).

Графіки – це ілюстрації, на яких результати обробки числових даних дослідження відображаються через умовні зображення величин і їх відносин за допомогою геометричних фігур, точок і ліній графічно.

Оформлення цитат. *Цитата* – частина запозиченого автором тексту, що використовується в своїй роботі. Головне правило – зберігати авторство висловлювань у ході користування цитатами. Для цього всі використовувані цитати пишуться в лапках.

Якщо цитата повністю відтворює зміст цитованого тексту, вона починається з великої букви; якщо цитата включена на правах частини в зміст авторського тексту, вона пишеться з малої (маленької) літери.

У випадку якщо в цитату ввійшла тільки частина змісту цитованого джерела, після лапки ставиться три крапки і цитата починається з маленької літери, або цитата починається з великої літери і закінчується трьома крапками. Приклад вищезазначеної виноски: Г. Спенсер вважав явища суспільного життя «... наступними загальним світовим законам, як і всі інші природні явища» [7, с. 38].

Цитата починається з малої літери і тоді, коли вона органічно входить до складу змісту, незалежно від того, як вона починалася в джерелі. Приклад вищезазначеної виноски: П. А. Сорокін писав, що «унікальні умови революції дають можливість перевірити багато соціологічних положень» [28, с. 147].

Оформлення бібліографічних посилань.

Бібліографічне посилання – сукупність бібліографічних відомостей про цитовані або згадані в тексті інші документи, які необхідні для ідентифікації і пошуку також слід оформляти за правилами.

Під час оформлення бібліографічних посилань допустимі деякі відхилення від загальних правил бібліографічного опису джерел. Так, якщо посилання включене в текст, то на нього поширюються правила оформлення тексту, а не бібліографічного опису. Наприклад, у тексті назви книг даються в лапках, а в бібліографічному списку – без них, ініціали авторів мають позначатися перед прізвищем, а в списку – після прізвища. Якщо текст цитується не за першоджерелами, а за іншим виданням чи документом, то посилання треба починати так: «Цит. по». Якщо неможливий плавний логічний перехід до посилання в тексті, до якого воно належить, то користуються початковими словами «Див.».

За місцем розташування відносно основного тексту бібліографічні посилання (виноски) бувають:

1. Внутрішньотекстовими, тобто є нерозривною частиною основного тексту;
2. Підрядкові, тобто винесені з тексту вниз сторінки;
3. Затекстовими, тобто винесені за текст усього дослідження або його частини.

Внутрішньотекстові посилання використовують, коли значна частина посилання увійшла в основний текст дисертації так органічно, що вилучити її неможливо. Тоді в дужках вказують лише вихідні дані і номер сторінки, на якій надруковано цитоване місце, або тільки вихідні дані (якщо номер сторінки вказано в тексті), або тільки номер сторінки (якщо посилання повторне).

Підрядкові посилання на джерела подають в тексті роботи, якщо посилання потрібні під час читання, а всередині тексту їх розмістити неможливо або небажано.

Якщо посилання подають у кінці кожної сторінки у вигляді підрядкових посилань, для зв'язку їх з текстом використовують знаки виноска у вигляді цифри або зірочки. Якщо посилань більше чотирьох, то використовувати зірочки недоцільно.

Повний опис джерела подається тільки при першій виносці. Під час повторних посилань замість заголовка, пишуть «Вказ. твор.». Якщо кілька посилань на одне і те ж джерело розміщується на одній сторінці, то у виносках пишуть «Там само» і номер сторінки, на яку воно дається.

Існує кілька способів зв'язку основного тексту з описом джерела. Зазвичай для цієї мети слугує порядковий номер джерела, зазначеного в бібліографічному списку, а в основному тексті цей номер позначають квадратними дужками, наприклад: [73, с. 62], що означає: джерело в списку 73, сторінка 62.

У випадках, коли доводиться оперувати великим числом джерел, застосовують затекстові бібліографічні посилання.

Правила – зразки оформлення – бібліографічного апарату представлені в Додатку М.

Посилання в тексті на номер рисунка, таблиці, сторінки, глави пишуть скорочено і без знака №, наприклад: рис. 7, табл. 9, с. 73, роз. 6. Якщо зазначені слова не супроводжуються порядковим номером, то їх варто писати в тексті повністю, без скорочень; наприклад: «з малюнка видно, що ...», «дані таблиці показують, що ...» і т. д.

Посилання в тексті на окремих розділ роботи, що не входить у склад цього речення, беруть в круглі дужки, і використовують скорочення «див.»; наприклад: (див. додаток 5). Підрядкові посилання (виноска) друкують з абзацного відступу арабськими цифрами без дужки і розміщують вище тексту рядка. Від основного тексту виноска відділяється суцільною короткою характеристикою.

Дотримання цих правил під час оформлення курсової роботи обов'язкове.

У ході захисту комісія знижує оцінку за неправильне або недбале оформлення роботи.

Курсова робота має подаватися в папці з прозорою обкладинкою.

ВИМОГИ ДО ПРОЦЕДУРИ ЗАХИСТУ ТА ОЦІНЮВАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ

Оцінка роботи виставляється спеціально сформованою комісією. До комісії зазвичай входять викладачі кафедри, керівники курсових робіт.

Захист курсової роботи проводиться відкрито, із запрошенням студентів і викладачів кафедри.

Оцінка за курсову роботу складається з 3 складових:

1. Якість (вміст і формальна відповідність вимогам) – самої роботи;
2. Якість доповіді студента перед членами комісії (уміння донести і пояснити у відведений час сутність дослідження, його особливості);
3. Якість відповідей на запитання членів комісії з теми курсової роботи.

Передусім, до початку захисту студент повинен підготувати текст роботи в роздрукованому вигляді. Курсова робота має відповідати формальним вимогам, що пред'являються до оформлення (див. вище). Варто знати, що текст роботи є звітним документом і після захисту залишається на кафедрі. За бажанням студент може залишити один примірник роботи собі, підготувавши до захисту два примірники. Курсова робота за день до захисту повинна бути здана на кафедру для можливості ознайомлення з нею членів комісії. Факт наявності роботи на кафедрі за день до захисту є критерієм готовності студента, а для членів комісії формальним критерієм щодо його допуску. Робота здається в теці з прозорою обкладинкою, з підписами на титульній сторінці самого студента і керівника курсової роботи.

Крім готовності текстової частини курсової роботи до захисту, студенту потрібно підготувати доповідь свого виступу. Доповідь не має перевищувати 10 хв., для зручності студент підготовлює її в текстовому (роздрукованому) вигляді. Зазвичай комісія на захист просить коротко викласти зміст курсової роботи в межах 7 хвилин.

Структура доповіді деякою мірою повторює структуру вступу курсової роботи, та включає опис проблеми, мети, вирішуваних завдань дослідження; опис об'єкта, предмета.

Перед захистом текст усної доповіді має бути узгоджений з керівником і вичитаний.

Так само студент повинен обговорити з керівником ймовірно коло питань з теми курсової роботи і підготувати варіанти відповідей на них.

У процесі захисту відповіді на запитання членів комісії мають бути лаконічними та відповідати представленим у роботі даним (висновкам теоретичної та результатами експериментальної частини).

Поведінка студента на захисті курсової роботи має відповідати нормам наукової етики. Необхідно не перебиваючи вислухати питання, подякувати запитувачу, за необхідності у ввічливій формі уточнити сутність питання. Вас не повинні бентежити вимоги членів комісії повторити вже сказане Вами раніше в доповіді: під час доповіді член комісії може пропустити будь-яку інформацію, перевіряючи текстову частину курсової роботи.

Допуск до захисту і критерії оцінки курсової роботи:

Завершена і належним чином оформлена курсова робота подається не пізніше встановленого терміну на кафедру. Перевірену науковим керівником і допущену до захисту роботу повертають студенту для підготовки її до захисту. Автор має право доопрацювати, виправити представлений матеріал, додати нові сторінки до перевіреного тексту. Позначки, питання і зауваження керівника, як і весь старий текст, не можуть бути вилучені з роботи.

Захист є важливим і завершальним етапом, який може здійснюватися як в індивідуальному порядку – перед науковим керівником, так і в присутності інших студентів.

Як було зазначено вище, для формального допуску до захисту курсової роботи студенту (слухачу) досить здати один екземпляр підготовленої роботи на кафедру за день до офіційного терміну захисту. Курсова робота повинна бути підписана самим студентом, перевірена і завізована керівником. Керівник ставить число, коли було перевірено роботу, своє прізвище та ініціали, резолюцію (рекомендується або не рекомендується до захисту робота) і рекомендовану оцінку.

Загальні критерії оцінювання:

1. Оцінка змістовних сторін курсової роботи.

Кількість і характер літературних джерел, глибина узагальнень і висновків, логічність викладу матеріалу;

Адекватність методів дослідження його меті та завданням; адекватність кількісного і глибина якісного аналізу отриманих у ході дослідження даних, а також повнота їх інтерпретації, достовірність висновків; логічність і обґрунтованість побудови корекційних/тренінгових програм (для методичних робіт); ступінь самостійності та креативності під час написання роботи.

1). Актуальність теми.

Усі теми, представлені кафедрою є актуальними, проте в разі написання роботи по замовній тематиці її актуальність підвищується.

Курсова робота повинна складатися з декількох розділів, вступу, висновків, додатків та списку використаних джерел.

2). Повнота розкриття теми.

Тема роботи має бути повністю розкрита; детально розглянуті всі її аспекти. Усі питання повинні бути розглянуті логічно, відповідно до певної послідовності.

3). Структура роботи:

- логічність складання плану, викладу основних питань;
- самостійність написання роботи;
- наявність аргументованої точки зору автора;
- стиль викладу;
- наявність дискусійних питань;
- робота повинна бути написана студентом самостійно, використання матеріалів економічної літератури і правових актів має бути оформлене у вигляді цитат;
 - у роботі має простежуватися думка автора, яка повинна бути аргументована;
 - стиль викладу повинен бути науковим, не допускається застосування розмовного стилю, стилю газетної статті і т. ін;
 - у роботі має бути відображено знання автором усіх точок зору з теми;
 - під час написання роботи повинні бути використані матеріали періодичної преси за останні місяці;
 - автор має показати в роботі всі зміни в законодавчих та інструктивних матеріалах з даної теми;
 - у роботі бажано відображення зарубіжного та історичного досвіду;
 - робота повинна бути охайно оформлена.

2. Оцінка оформлення курсової роботи

Обсяг роботи, наявність необхідних структурних компонентів (введення, загальної характеристики роботи, розділів, висновків після розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків). Відповідність курсової роботи вимогам щодо її оформлення (охайність, грамотність, наявність посилань на використану під час підготовки роботи літературу).

Науковість стилю викладу.

У роботі мають бути правильно оформлені цитати, посилання, список використаних джерел і т. ін.

Охайність оформлення.

Робота повинна бути представлена у встановлені кафедрою терміни.

Оцінка ставиться з урахуванням захисту.

1). Оцінці «відмінно» (90–100 балів) відповідає курсова робота, в якій дотримані всі вимоги, що пред'являються до оформлення

текстової частини та змісту; автору вдалося повно і якісно презентувати зміст роботи членам комісії і колегам, вигідно усно і візуально уявити роботу; повно відповісти на всі пропозиції та запитання, що стосуються як процедури планування та проведення експерименту, так і інтерпретації отриманих даних.

2). Оцінці «добре» (75–89 балів) відповідає робота, в якій допущені: незначні помилки в оформленні (наприклад, неправильно оформлені бібліографічні посилання); незначні помилки в змісті (наприклад, правильний вибір статистичної процедури, але недостатньо повно обґрунтований вибір критерію); недоліки в презентації роботи (наприклад, студентові не вдалося за відведений час представити результати роботи комісії); помилки під час відповідей на питання, що виникли в процесі захисту.

3). Оцінці «задовільно» (60–74 балів) відповідає робота, в якій допущені значні помилки в оформленні та/або змісті (наприклад, пропущений підрозділ в змісті). Такої оцінки заслуговує також робота, при захисті якої студент не представив отримані результати (заплутався у власних результатах і висновках) або не зміг відповісти на питання членів комісії.

4). Оцінці «незадовільно» (менше 60 балів) відповідає робота з одним або декількома з нижче наведених серйозних зауважень: мають місце грубі помилки змістовного плану; курсова робота формально не відповідає описаним вище вимогам; під час презентації роботи студент продемонстрував слабе володіння предметом, не орієнтується в своєму дослідженні, демонструє нерозуміння принципів побудови експериментального дослідження; не було отримано відповідей на більшість питань, заданих студенту членами комісії.

ОРІЄНТОВНИЙ СПИСОК ТЕМ КУРСОВИХ РОБІТ 5-ГО КУРСУ

Теми курсової роботи з «Психології саморозвитку особистості для студентів 5-го курсу зі спеціальності 053 «Психологія»

1. Чинники успішності в уявленнях молоді та людей середнього віку.
2. Особливості уявлень про сім'ю у різних вікових груп.
3. Гендерні особливості уявлень про сім'ю.
4. Уявлення чоловіків і жінок про цивільний шлюб.
5. Виявлення неусвідомлюваних структур уявлень про оточуючих за допомогою застосування психосемантичних методів.
6. Застосування психосемантичних методів у соціально-психологічному дослідженні.
7. Соціальні установки до людей з відхиленнями у розвитку (в рамках психологічного консультування).
8. Виявлення ролі казки у формуванні особистісних рис.
9. Особливості Я-концепції у підлітків з соматичними захворюваннями.
10. Ставлення до подружньої зради у чоловіків і жінок (в аспекті психологічного консультування).
11. Уявлення чоловіків і жінок про цивільний шлюб (в рамках психологічного консультування).
12. Психологічні аспекти адаптації військовослужбовців після закінчення служби (в рамках психологічного консультування).
13. Взаємозв'язок задоволеності шлюбом і уявлень про функції сім'ї.
14. Рольовий конфлікт працюючої жінки.
15. Уявлення про шлюб в сучасному суспільстві.
16. Уявлення молоді про розподіл ролей в сім'ї.
17. Соціальні установки до суїцидальної поведінки.
18. Гендерні аспекти соціальних стереотипів щодо різних професій.
19. Взаємозв'язок типу особистості та вибору професії.
20. Психологічний аналіз соціальних ролей в казках.
21. Проективні методи в клініко-психологічній діагностиці.
22. Особистісні особливості осіб з різними хронічними захворюваннями.
23. Соматичне захворювання як психотравма.

24. Діагностика суїцидальної поведінки.
25. Агресивна поведінка у дітей з відхиленнями в розвитку.
26. Психологічні причини та наслідки насильства в сім'ї.
27. Психологічні аспекти проблеми жорстокого поводження з дітьми.
28. Клініко-психологічний підхід до вивчення самосвідомості.
29. Дистантне психологічне консультування в мережі Internet.
30. Формування професійної самосвідомості студентів-психологів.
31. Психологічний аналіз феномена професійного вигорання.
32. Вмирання і смерть як предмет психологічного вивчення.
33. Особливості самосвідомості безробітних жінок.
34. Вплив темпераменту на поведінку в конфліктних ситуаціях.
35. Вплив стилів педагогічного спілкування на мовленнєву взаємодію учнів.
36. Аналіз мовної взаємодії на уроці в традиційних та інноваційних системах навчання.
37. Особливості вираження самооцінки в казках, написаних в молодшому шкільному і підлітковому віці.
38. Розуміння гумористичних оповідань у дитячому, підлітковому і юнацькому віці.
39. Взаємозв'язок рівня розвитку самосвідомості в юнацькому віці і розуміння соціально-економічних подій в Україні.
40. Взаємозв'язок смислів вчення і мотивації вибору професії в підлітковому віці.
41. Дослідження готовності до вступу до ЗВО.
42. Вивчення уявлень про себе учнів старших класів як про майбутнє студента ЗВО.
43. Розуміння переносних значень у вербальних і невербальних текстах гумористичного змісту.
44. Взаємозв'язок розуміння образу Я і світу в дитячому та підлітковому віці.
45. Соціально-психологічні аспекти розвитку моральної самосвідомості дітей молодшого (підліткового) віку.
46. Розуміння змісту тексту як показник розумового розвитку школярів.
47. Вплив іграшок на психічний розвиток сучасних школярів.
48. Зміна самосвідомості особистості в умовах ринкових відносин.
49. Дослідження гендерних особливостей мотивації професійної діяльності та уявлень про організаційну культуру.
50. Дослідження взаємозв'язку психологічних особливостей керівника і психологічного клімату групи.

51. Розвиток самопізнання студентів-психологів у процесі навчання у закладі вищої освіти.
52. Удосконалення організаційної культури як один з факторів стабілізації кадрів.
53. Вплив рівня впевненості в собі на соціально-психологічний статус у групі.
54. Соціально-психологічні чинники, що впливають на конфліктність в організації.
55. Вплив ампліфікації образотворчої діяльності на розвиток знаково-символічної функції дітей дошкільного віку.
56. Індивідуальні особливості готовності дітей до вступу в школу.
57. Вплив дитячо-батьківських відносин на становлення образу Я дитини.
58. Дослідження творів випускників шкіл як показник їх соціальної зрілості.
59. Взаємодія емоційно-особистісного розвитку дитини та стилю батьківських відносин.
60. Психологічні умови забезпечення ефективності діяльності сучасного підприємства.
61. Вивчення лідерських якостей молодих менеджерів.
62. Взаємозв'язок інтелектуального та особистісного розвитку у людей, які тимчасово залишилися без роботи.
63. Дослідження рівня агресивності підлітків, що мають необмежений доступ до ігрових автоматів.
64. Особливості сприйняття старшими дошкільниками соціальної ролі в родині.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ (СЛОВНИК-ДОВІДНИК)

Абзац (нім. Absatz від дієсл. Absatze – відсувати) – відступ у початковому рядку, яким починається виклад нової думки в тексті, а також частина тексту від відступу до відступу, об'єднана однією мікротемою.

Автор (лат. Autor – письменник) – людина, яка написала будь-яку працю, твір, лист і т. ін. або розробила якийсь план, проект тощо.

Автореферат дисертації – наукове видання у вигляді брошури, яка містить складений автором реферат його дослідження, висунутого на здобуття наукового ступеня кандидата або доктора наук.

Аналіз (гр. Analysis – розклад, розчленування) – умовний поділ цілого на частини для поглибленого пізнання його окремих рис, властивостей.

Анкета – впорядкований за змістом і формою набір запитань і висловлювань, оформлений у вигляді опитувального листка.

Анотація (лат. Annotatio – зауваження, примітка) – коротка загальна характеристика книжки або її частини, статті, рукопису тощо. Вміщує стисло інформацію про зміст праці, відомості про автора та читацьке призначення, деколи – витяги з рецензії або посилання на них, виклад короткої історії твору. Анотації подаються у видавничих проспектах, бібліографічних картках, на звороті титульної сторінки книжки.

Аргумент (лат. Argumentum від arguo – показую, виявляю) – логічний довід, що слугує основою доказу.

Аргументувати – доводити, наводити аргумент.

Аспект (лат. Aspectus – погляд, вид) – кут зору, під яким розглядається об'єкт дослідження.

Аспірант (лат. Aspirans (aspirantis) – той, що домагається) – особа, яка готується до наукової чи педагогічної діяльності у закладі вищої освіти або науково-дослідному інституті.

Аспірантура – система підготовки викладацьких і наукових кадрів у закладах вищої освіти і науково-дослідних інститутах.

Бесіда – один із прийомів вивчення психіки особистості. Бесіда є також ефективним засобом спілкування людей, виявлення думки окремих осіб і всієї групи, формування суспільно необхідних поглядів тощо.

Бібліографія (гр. Biblion – книга, grapho – пишу) – галузь науково-практичної діяльності, яка полягає в підготовці і поширенні науково-систематизованої інформації про книги та інші видання. Продукцією бібліографічної діяльності є бібліографічні посібники і будь-які бібліографічні матеріали: описи, картотеки, списки тощо.

Бібліографією називається і список (реєстр) наукових джерел, використаних у процесі написання наукової роботи.

Брошура (фр. Brochure – шивати) – друкований твір обсягом не менше 5 і не більше 48 сторінок. В історії книговидавництва стала попередницею газет і журналів. Форма брошури досить містка для пропаганди, роз'яснення важливих питань актуального політичного життя, наукових проблем; крім того, брошура є оптимальною формою книги в екстремальних умовах – наприклад, за нестачі методичних посібників, підручників.

Бюлетень (фр. Bulletin, з італ. Bulletino – записка, папірець, від лат. Bulla – грамота) – періодичне інформаційне видання товариства, організації, закладу.

Вербальний (лат. Verbalis, від verbum – слово) – словесний, усний.

Видання – твір друку, який має самостійне поліграфічне оформлення, встановлені вихідні дані і призначений для поширення вміщеної в ньому інформації. За редакцією тексту видання може бути 2-е, 3-є тощо, а також стереотипне, виправлене, доповнене, перероблене, факсимільне, офіційне кишенькове, мініатюрне і т. ін. Найповнішим є академічне видання.

Визначення – формулювання, вислів, у якому розкривається зміст чого-небудь, його істотні ознаки, наукове значення. Синонім – дефініція.

Відгук – характеристика наукової роботи, здійснена науковим керівником щодо її якості, ступеня самостійності в опрацюванні теми, сформованості основних умінь та навичок наукової роботи та викладення результатів у вигляді дипломного (магістерського) дослідження; завершується оцінкою за чотирибальною шкалою.

Віртуальний (лат. Virtualis – сильний, здібний) – можливий, такий, що може і повинен проявитися, здійснитися за певних умов.

Гіпотеза (гр. hypothesis – припущення) – наукове припущення, передбачення, яке висувається для з'ясування певних явищ і вимагає свого підтвердження чи заперечення.

Дедукція (лат. deductio – виведення) – різновид умовиводів від загального до часткового, коли на основі багатьох окремих конкретних випадків роблять узагальнений висновок щодо всієї сукупності таких випадків.

Дисертація (лат. dissertatio – розмірковування, дослідження) – науковий твір, виконаний у формі рукопису, який є кваліфікаційною роботою, висувається на здобуття наукового ступеня кандидата або доктора наук і прилюдно захищається. Дисертація має виявити науково-практичний рівень дослідження.

Дискусія (лат. discussio – дослідження, розгляд) публічне обговорення якогось питання, проблеми.

Диференціація (лат. differentia – різниця) – розподіл, розчленування, розшарування цілого на окремі, різні частини, форми, ступені.

Догма (гр. Dogma – думка, поняття, вчення, ідея) – положення, що приймається як незаперечне без доказів, критики, врахування конкретних умов; незаперечна істина.

Доказ – логічна дія, в процесі якої істинність певної думки обґрунтовується за допомогою інших думок, вірогідність яких доведена практикою.

Документ (лат. documentum – доказ, свідчення) – матеріальний носій інформації, створений з метою її передачі та збереження.

Доповідь – усний жанр наукового стилю, розрахований на обізнаних слухачів, для якого характерний повний виклад певних питань з висновками і пропозиціями; може бути предметом обговорення. Звітна доповідь – це промова, у якій науковець повідомляє про здійснену ним за певний час роботу, аналізує та оцінює її результати, інколи ставить завдання на майбутнє.

Доцент (лат. docentis – той, хто навчає) – вчене звання і посада викладача ЗВО, що надається докторам, кандидатам наук або висококваліфікованим спеціалістам без наукового ступеня, які мають певний стаж викладацької роботи у закладі вищої освіти, наукові праці або винаходи.

Експеримент (лат. experimentum, від expeririō – випробовую) – спроба, досвід; один з основних методів наукового дослідження явищ.

Емпіричне дослідження (гр. empeiria – досвід) спрямоване безпосередньо на об'єкт, що вивчається. Спирається на дані спостереження та експерименту. В ході емпіричного дослідження встановлюються нові факти, проводиться їх узагальнення.

Завдання дослідження – мінімум запитань, що впливають із аналізу об'єкта під кутом зору поставленої мети; завдання, які варто розв'язати для досягнення мети.

Ідея (гр. idea – поняття, уявлення) – визначальне положення в системі поглядів, теорій і т. ін.; думка, задум; основна думка чого-небудь, наприклад, художнього, наукового або політичного твору.

Ілюстрація (лат. illustrare – роз'яснювати) – зображення, малюнок у тексті книжки, що пояснює її зміст; наочне пояснення або доповнення до тексту у вигляді прикладу, таблиці, діаграми, графіка, схеми, фотографії, креслення, карти і т. ін.

Індукція – різновид умовиводу від окремих, часткових фактів і положень до загальних висновків.

Інтерв'ю (англ. Interview – зустріч, бесіда) – метод соціологічних, лінгвістичних, психологічних досліджень у вигляді бесіди дослідника (інтерв'юера) з особами або групами людей за заздалегідь розробленим планом.

Інформація (лат. information – роз'яснення, виклад) – відомості, що передаються в процесі взаємозв'язку, а також сам процес передачі і одержання цих відомостей.

Каталог (гр. katalogos – список) – систематичний перелік книг, статей, експонатів тощо для полегшення їх пошуку. В бібліотечній практиці складається з метою інформування про фонди бібліотеки і сприяння їх використанню. Розрізняють каталоги: алфавітний, генеральний (центральный), службовий, спеціальний, предметний, систематичний, читацький.

Категорія (гр. kategoria – обвинувачення, ознака) – поняття, що віддзеркалює найсуттєвіші загальні властивості та співвідношення явищ дійсності й пізнання; група явищ, предметів, осіб, поєднаних спільними ознаками.

Ключове слово – слово чи словосполучення, яке найбільш повно чи специфічно характеризує зміст наукового документа чи його частини.

Колонтитул (фр. colonne – колонка і лат. Titulus – напис, заголовок) – напис у верхньому полі сторінки книги, журналу, газети, який повторює заголовок твору, прізвище автора, назву розділу і перше або останнє слово сторінки чи їх початкові літери (в словниках, енциклопедіях і т. ін.)

Коментар (лат. commentarium – нотатки, тлумачення) – пояснення до тексту, тлумачення твору. При великому обсязі пояснень коментар виноситься в кінець твору, книги. Грунтовний коментар вміщують серйозні видання, наприклад, «Бібліотека української літератури», академічні видання класиків літератури.

Компендій, компендіум (лат. compendium – скорочення) – стислий виклад основ якоїсь науки, дослідження. Компендіарним характером відзначаються всі шкільні підручники та посібники з основ знань, накопичених за час розвитку певної наукової галузі.

Компіляція (лат. compilatio – крадіжка, грабіж, зібрання виписок, документів) – неоригінальна, несамостійна літературна чи наукова праця, зведена на запозичених із чужих творів. Компіляційний характер мають науково-популярні твори, деякі види коментарів, словників та ін., що не знижує їхнього значення і необхідності.

Конспект (лат. conspectus – огляд, виклад) – універсальна, коротка письмова форма передачі змісту опрацьованого твору, що містить найсуттєвіші факти, положення і висновки.

Константа (лат. constans – постійний) – постійна величина.

Конференція (лат. confere[n]tial – conferre – збирати в одне місце) – зібрання представників наукових організацій для обговорення і вирішення якихось питань.

Концепція (лат. conceptio – сприйняття) – система поглядів на певне явище, основна думка, яка визначає мету і завдання дослідження, вказує шляхи його проведення.

Кон'юнктура (лат. conjungere – поєднувати, зв'язувати) – обставини, що склалися в якій-небудь галузі суспільного життя (науці, політиці, економіці); сукупність умов, їх взаємозв'язок.

Коротке повідомлення – науковий документ, що містить викладення результатів (іноді попередніх), отриманих шляхом науково-дослідної або дослідно-конструкторської роботи. Призначення такого документа – оперативно повідомити про результати виконаної роботи на будь-якому її етапі.

Критерії (гр. kriterion – засіб засудження) – мірило достовірності знань, їхньої відповідності об'єктивності дійсності; ознаки, за якими оцінюється, дефінується чи класифікується що-небудь.

Критика (гр. kritike – мистецтво оцінювати, аналізувати) – обговорення чого-небудь з метою оцінки, виявлення недоліків; негативне судження про що-небудь.

Курсив (лат. cursiva littera – швидке письмо) – типографський шрифт, у якому літери схожі на рукописні.

Лексикон (гр. lexis – слово, вираз) – словник, запас слів.

Лекція (лат. lectio – читання) – навчальне заняття у закладі вищої освіти, що проводиться як усний виклад інформації; публічний виступ на будь-яку тему.

Логіка дослідження – послідовність і взаємозв'язок складових елементів дослідницької роботи.

Магістр (лат. magister – «учитель», наставник) – кваліфікація, наступна після кваліфікації «спеціаліст», яка дає право особі, що здобула її, викладати у закладі вищої освіти.

Магістратура – система підготовки викладацьких кадрів у закладах вищої освіти для здобуття класифікації «магістр».

Мета дослідження – центральний елемент структури наукової роботи, що вказує на її кінцевий результат.

Метод дослідження (гр. *methodos* – шлях дослідження, теорія, вчення) – система прийомів для досягнення поставленої мети; спосіб пізнання, дослідження явищ природи та суспільного життя; сукупність прийомів та операцій теоретичного чи практичного освоєння (пізнання) дійсності; систематизований спосіб досягнення теоретичного чи практичного результату, вирішення проблеми чи одержання нової інформації на основі певних регулятивних принципів пізнання і діяльності, усвідомлення специфіки досліджуваної предметної сфери і законів функціонування її об'єктів.

Методика (гр. *methodike*) – сукупність методів і прийомів цілеспрямованого проведення роботи; галузь педагогічної науки, що досліджує закономірності викладання будь-якого предмета.

Методичні рекомендації – комплекс пропозицій і вказівок, які сприяють впровадженню найбільш ефективних методів і форм роботи для вирішення якої-небудь проблеми.

Методологія наук – конкретизація філософського методу пізнання об'єктів, що вивчаються, і узагальнення методів і прийомів, розроблених у тій чи іншій науці.

Методологія наукового пізнання – вчення про принципи, форми та способи науково-дослідної діяльності; сукупність методів, що використовуються в науці.

Метод філософський – метод пізнання, спосіб підходу до дійсності, спосіб пізнання природи, суспільства і мислення.

Монографія (гр. *monos* – один, *grapho* – пишу) – наукове видання, присвячене дослідженню однієї теми чи проблеми, виконане одним або кількома авторами. Як правило, велике за обсягом, теоретизоване, глибоке розкриття обмеженого кола питань.

Навчальний посібник – систематизований виклад сучасних наукових даних і практичних рекомендацій, мета якого – допомогти читачам оволодіти цими знаннями і уміннями.

Наука – сфера діяльності людини, скерована на вироблення та теоретичну систематизацію об'єктивних знань про дійсність; одна із форм суспільної свідомості, продукт людського розуму.

Наукова дисципліна – розділ науки, який на певному рівні її розвитку, на цей час засвоєно та впроваджено у навчальний процес вищої школи.

Наукова ідея – форма віддзеркалення в думці нового розуміння об'єктивної реальності.

Наукова тема – завдання наукового характеру, що потребує проведення наукового дослідження.

Наукова теорія – система абстрактних понять і тверджень, які є не безпосереднім, а ідеалізованим відтворенням дійсності.

Наукове дослідження – цілеспрямоване пізнання, результати якого подаються у вигляді системи понять, законів і теорій.

Наукове пізнання – дослідження, якому притаманні своя особлива мета, методи отримання та перевірки нових знань.

Науковий звіт – документ, який містить докладний виклад методики, ходу дослідження (розробки), результати, а також висновки, отримані у результаті науково-дослідної або дослідно-конструкторської роботи. Його призначення – вичерпно охарактеризувати роботу за певний проміжок часу або після її завершення.

Науковий напрям – це наукові дослідження великого колективу вчених, спрямовані на вирішення важливого фундаментального чи теоретико-фундаментального завдання у певній галузі науки.

Науковий факт – подія або явище, що є підставою для висновку або підтвердження. Елемент, який складає основу наукового знання.

Науково-інформаційна діяльність – дії, які здійснюються з метою збору, опрацювання, збереження і розповсюдження наукової інформації.

Об'єкт дослідження – процес або явище, що породжує (спричиняє) проблемну ситуацію і обране для вивчення.

Огляд – документ, що містить систематизовані наукові дані з якої-небудь теми, отримані шляхом аналізу першоджерел. Знайомить із сучасним станом наукової проблеми та перспективи її розвитку.

Опитування – метод збору первинної інформації шляхом звертання із запитаннями до певної групи людей.

Педагогічний експеримент – метод дослідження, під час якого проходить активний вплив на педагогічні явища шляхом створення умов, що відповідають меті дослідження.

План (лат. planus – плаский, рівний) – перелік питань, що розглядаються в роботі. Може бути простим і розгорнутим; називним, питальним, тезовим.

Поняття – форма мислення, що віддзеркалює суттєві властивості, зв'язки і відношення предметів і явищ.

Предмет дослідження – найбільш важливі з теоретичної чи практичної точки зору властивості об'єкта, які підлягають вивченню за допомогою певних методів; все те, що знаходиться у межах об'єкта дослідження у певному аспекті розгляду.

Принцип (лат. principium – основа, початок) – основне, вихідне положення будь-якої теорії, вчення, науки; провідна ідея, правило діяльності; внутрішній погляд на об'єктивну реальність, що обумовлює норму поведінки.

Проблема (гр. problema – задача, завдання) – велика узагальнена сукупність сформульованих наукових питань, що охоплюють галузь майбутніх досліджень.

Програма (гр. programma – об’ява, припис) – план майбутньої діяльності; навчальна програма – короткий систематичний виклад змісту навчання з окремого предмета, коло знань, умінь і навичок, які мають засвоїти учні (студенти).

Професор (лат. professor – наставник) – вчене звання, що надається Вищою атестаційною комісією (ВАК) найкваліфікованішим викладачам і науковим співробітникам ЗВО, науково-дослідних закладів, які захистили докторську дисертацію й/або ведуть самостійні курси, керують науково-дослідною роботою.

Ресстр (лат. registrum – перелік, список, опис) – повний бібліографічний опис наукових джерел у зошиті або на спеціальних картках із цупкого паперу; може містити також короткі анотації до кожного джерела.

Резюме (фр. resume) – короткий виклад суті написаного, сказаного або прочитаного; висновок, заключний підсумок чого-небудь.

Реферат (лат. referere – повідомляти) – короткий виклад у письмовій чи усній формі основного змісту роботи чи низки робіт, які вивчалися, з аналізом запропонованих у них шляхів вирішення певної проблеми.

Рецензія (лат. recensio – огляд, розгляд, оцінка) – один із основних жанрів наукової критики, що розглядає й оцінює наукові доробки, визначає їх цінність та характеризує допущені, на думку критика, похибки, недоліки. Рецензії властиві такі ознаки: наявність бібліографічного опису видання (може бути повним чи скороченим, найчастіше розпочинає рецензію), звертання до конкретного твору, аналіз і оцінка усіх його компонентів.

Семінар (лат. seminarium – розсадник) – особлива форма групових занять з якого-небудь предмета або теми, що відзначається активною участю слухачів, учнів, студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борис Т. Методичні рекомендації для написання курсових робіт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.lnu.edu.ua/faculty/Phil/.
2. ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://aphd.ua/v-ukrani-nabuv-chynnosti-dstu-83022015-pro-oformlennia-bibliografichnykh-posylan/>.
3. Кобецька Н. Р., Логвінова М. В., Петровська І. І., Козич І. В. Критерії оцінювання знань і умінь студентів в Юридичному інституті Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника / Надія Романівна Кобецька та інші. – Івано-Франківськ : Юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2012. – 14 с.
4. Методичні вказівки до написання курсових робіт для всіх спеціальностей денної та заочної форми навчання / Державний інститут підготовки кадрів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.dipk.kiev.ua.
5. Методичні рекомендації з виконання, оформлення і захисту курсових робіт з кримінального права та кримінології для студентів юридичного факультету / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.law.univ.kiev.ua.
6. Митина О. В., Михайловская И. Б. Факторный анализ для психологов / О. В. Митина, И. Б. Михайловская. – М. : учебно-методический коллектор «Психология», 2001. – 169 с.
7. Музика О. Л. Курсові роботи з психології : навч. посіб. для студентів вищих навч. закладів / О. Л. Музика. – 3-е вид. перероб. і доп. – К. : Вид-во Освіта України, 2009. – 104 с.
8. Наследов А. Д. Математические методы психологического исследования. Анализ и интерпретация данных / А. Д. Наследов. – СПб. : Речь, 2006. – 392 с.
9. Основні вимоги до дисертацій та авторефератів дисертацій // Бюлетень ВАК України. – 2011. – № 9 – 10.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Медичний інститут
Кафедра психології

КУРСОВА РОБОТА

на тему: «ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ
МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ
В ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДАХ»

Студентки 5 курсу 565 групи
напряму підготовки
05 – Соціальні та поведінкові науки
спеціальності 053 «Психологія»
Калініної Р. В.
Керівник:
канд. психол. наук, доцент Астремська І. В.
Національна шкала _____
Кількість балів: _____
Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____
(підпис) *(прізвище та ініціали)*

(підпис) *(прізвище та ініціали)*

(підпис) *(прізвище та ініціали)*

м. Миколаїв – 2020 рік

ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ ЗМІСТУ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	7
1.1 Погляди на дефініцію «емоції» в науковій літературі.....	7
1.2 Соціально-психологічні особливості дітей молодшого шкільного.....	14
1.3 Емоційна сфера дитини молодшого шкільного віку	19
Висновки до першого розділу	22
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДАХ	23
2.1 Організація і методи дослідження емоційної сфери молодших школярів-вихованців інтернатів	23
2.2 Аналіз результатів дослідження емоційної сфери дітей молодшого шкільного віку.....	27
2.3 Рекомендації щодо стабілізації емоційної сфери у дітей молодшого шкільного віку.....	33
Висновки до другого розділу	37
ВИСНОВКИ	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	41
ДОДАТКИ.....	44

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сьогодні актуальною суспільною проблемою є збереження і зміцнення фізичного і психічного здоров'я дитини, сприяння її гармонійній і соціальній адаптації. Тому важливим для нашого суспільства є пошук шляхів вирішення проблеми збереження здоров'я дітей та молоді, усвідомлення нею власного здоров'я як найбільшої цінності. Джерело здоров'я і хвороб знаходиться не тільки у навколишньому середовищі, але й у власному організмі людини. З цього випливає, що необхідно навчати учнів керувати своїми переживаннями, емоціями, почуттями, прагнути того, щоб учнівська молодь конструктивно організовувала свій емоційний простір.

Молодший шкільний етап розвитку людини є особливо важливим етапом формування особистості. Сучасні діти є менш здоровими, фізично витривалими ніж кілька десятиліть тому. Причини такого стану криються не тільки в соціальній та екологічній ситуації в Україні, а також викликані тим, що діти постійно відчують тривогу та негативні переживання, а порушення в поведінці дітей спостерігаються уже з дошкільного віку.

Емоції відіграють важливу роль у психічному розвитку, адже особистісний розвиток людини відбувається під час удосконалення вищих емоцій і почуттів. Емоції впливають на процес виховання соціально значущих рис особистості: патріотизму, гуманізму, людяності, чуйності. Естетичні емоції беруть участь у формуванні почуття прекрасного. Емоції є значущим чинником у формуванні особистості, в особливості її мотиваційної сфери.

Однією з причин функціональних порушень здоров'я є слабка адаптація дітей до систематичного навчання, що характеризуються фізичними (скарги на швидку втомлюваність, головний біль, порушення сну) та психічними (пригнічений настрій, підвищена драгівливість, невмотивована агресивність) проявами.

Тому ситуація вимагає дослідження емоційної сфери дітей молодшого шкільного віку, оскільки емоції чинять вплив не лише на психологічний стан організму людини, але і на фізичний рівень.

Разом з тим специфіка розвитку емоційної сфери все ще недостатньо вивчена. Думки авторів із цілої низки цих проблем є дискусійними.

Таким чином, зростання інтересу до вивчення емоційної сфери дітей молодшого шкільного віку з одного боку, та нестача комплексних досліджень окресленої проблеми з іншого, зумовили вибір теми дослідження курсової роботи «Особливості емоційної сфери дітей молодшого шкільного віку в інтернатних закладах (з малозабезпечених сімей)».

Мета роботи полягає у теоретичному та емпіричному обґрунтуванні особливості емоційного стану молодших школярів-вихованців інтернату.

Відповідно до мети були визначені **завдання** дослідження:

- 1) на основі теоретико-методологічного аналізу визначити основні напрями вивчення емоційної сфери;
- 2) вивчити соціально-психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку;
- 3) дослідити особливості емоційної сфери дитини молодшого шкільного віку;
- 4) розробити рекомендації щодо стабілізації емоційної сфери у дітей молодшого шкільного віку.

Предмет дослідження – особливості емоційної сфери молодших школярів-вихованців інтернату.

Об'єкт дослідження – емоційний стан дітей молодшого шкільного віку. Гіпотеза. Основною гіпотезою виступає припущення, що емоційний стан дітей чинить вагомий вплив на всі сфери діяльності організму дитини.

Методи дослідження. У роботі для розв'язання поставлених завдань та забезпечення об'єктивності дослідження були застосовані теоретичні методи: системно-структурний метод; метод теоретичного аналізу й узагальнення наукової літератури з проблеми дослідження; метод порівняльного аналізу та узагальнення даних; емпіричні методи: метод наукового спостереження; метод психодіагностичного обстеження; метод констатувального експерименту; методи інтерв'ю та консультаційної бесіди; метод аналізу продуктів діяльності.

Для досягнення цілей дослідження застосовувався комплекс тестових методик для діагностики – тест кольорів М. Люшера; методика «Візуально-асоціативна самооцінка емоційних станів» Н. П. Фетискіна; в роботі використовувалися методи математичної обробки результатів дослідження.

Дослідження проводилося на базі Миколаївської загальноосвітньої школи-інтернату № 3 (для дітей із малозабезпечених родин). Загальна кількість вибірки становила 36 осіб у віці 9–11 років.

Теоретико-методологічну основу дослідження становили: основні теоретичні положення про емоційну сферу Л. С. Виготського (взаємозв'язок мислення із виникненням афектів; виховання емоційної поведінки), Б. І. Додонова (класифікація емоцій за суб'єктивною цінністю), К. Ізарда (експериментальне дослідження фундаментальних емоцій), Є. П. Ільїна (розглядає емоції як складне утворення, що охоплює потреби, та мотиви), О. М. Лука (основні закономірності виникнення почуттів та взаємоперехід одних почуттів в інші), А. Е. Ольшаннікової (роль емоційності як важливої детермінанти професійної успішності особистості), Я. Рейковського (експериментальне дослідження емоцій), К. К. Платонова (класифікація почуттів за соціальною сутністю людини; астенічні та стенічні форми емоцій).

Наукова новизна дослідження полягає у наступному:

- обґрунтовано теоретичні та експериментальні підходи до визначення змісту емоцій, уточнено зміст понять «емоції» і «емоційність»;
- здійснено науковий аналіз змісту і структури емоційної сфери дитини молодшого шкільного віку;
- доповнено і розширено наукові знання про психологічні особливості емоційної сфери молодшого шкільного віку;
- набули подальшого розвитку дослідження шляхів покращення емоційного стану молодших школярів-вихованців інтернату.

Практичне значення отриманих результатів полягає у:

- використанні результатів дослідження в лекційних та лабораторних курсах «Психологія», «Загальна психологія», «Основи психодіагностики», «Теорія соціальної роботи», «Соціальна педагогіка», «Соціальна робота з сім'ями, з дітьми»; під час підготовки наукових робіт з цієї теми в Чорноморському державному університеті імені Петра Могили;
- використанні фахівцями у галузі соціальної роботи, вихователями інтернатних закладів, практикою під час виконання їх трудових обов'язків.

Апробація результатів дослідження. Основні ідеї та результати дослідження доповідалися та обговорювалися на Третій міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні дослідження в соціальній сфері» (15 травня 2014р., м. Одеса).

Публікації. Основний зміст і результати роботи висвітлено у тезах «Орієнтація на емоційно-особистісний розвиток майбутнього фахівця у системі навчання Вищої школи» (збірник «Актуальні дослідження в соціальній сфері»).

Структура та обсяг роботи. Робота складається з вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний текст курсової роботи викладено на 39 сторінках комп'ютерного тексту (загального тексту 46 сторінок), містить 3 таблиці та 2 рисунки. Список використаних джерел включає 43 найменування українських та зарубіжних авторів.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1 Погляди на дефініцію «емоції» в науковій літературі

Емоціями є те, що переживається як відчуття, що мотивує, організовує та спрямовує сприйняття, мислення і діяльність. Емоція як процес – це діяльність з оцінювання інформації про зовнішній і внутрішній світ, яка потрапляє до мозку. Емоція оцінює дійсність і доводить свою оцінку до відома організму мовою переживань. Емоції погано піддаються вольовому регулюванню, їх важко викликати за своїм бажанням [1]

Іноді людина може перебувати в стані бурхливого емоційного спалаху і втратити над собою контроль, що називається афектом. Афект – це сильне емоційне переживання, яке виникає в критичних умовах за неспроможності знайти вихід із небезпечної ситуації. Це вибухова реакція на екстремальну ситуацію.

У психологічному словнику емоції (від лат. *emovere* – пригломшую, хвилюю) визначаються як психічне відображення життєвого значення явищ і ситуацій, зумовлене відношенням їх об'єктивних властивостей до потреб суб'єкта [34].

О. В. Киричук вважає, що емоції – це специфічна форма взаємодії людини з навколишнім світом, спрямована на пізнання цього світу та свого місця в ньому через саму себе у формі переживань.

За результатом вивчення наукової літератури ми дійшли висновку, що не існує єдиної думки щодо розуміння емоцій, але меті та завданням роботи найбільш відповідає визначення О. А. Атемасової, яка вважає, що емоціями є те, що переживається як відчуття, що мотивує, організовує та спрямовує сприйняття, мислення і діяльність.

Висновки до першого розділу

На основі теоретичного аналізу психологічної літератури доведено, що емоціями є те, що переживається як відчуття, що мотивує, організовує та спрямовує сприйняття, мислення і діяльність. Емоція оцінює дійсність і доводить свою оцінку до відома організму мовою

переживань. Емоції погано піддаються вольовому регулюванню, їх важко викликати за своїм бажанням. Емоції людини виконують такі функції: сигнальну; регулятивну; експресивну; комунікативну.

Обгрунтовано, що молодший шкільний вік характеризується періодом народження соціального «Я» дитини. Зміна самосвідомості призводить до переоцінки цінностей. Змінюється сприймання свого місця в системі відносин. Виокремлено основні системи соціальної ситуації розвитку: «дитина – ровесник»; «дитина – вчитель»; «дитина – сім'я»; «дитина – інші дорослі».

Головною характеристикою цього періоду є те, що дитина включається у систематичну організовану навчальну діяльність.

Доведено, що зміни в емоційній сфері молодшого школяра впливають на характер його поведінки: дитина стає стриманішою у вираженні своїх емоцій, зростає розуміння характеру переживань інших людей та здатність співпереживати. У цьому віці відбувається інтенсивний розвиток морально-етичних почуттів, які набувають більш стійкого характеру, ніж у дошкільному.

Приклад оформлення рисунків

Концепція обдарованості з точки зору її розвитку не дає уявлення про характер взаємодії та співвідношення зовнішніх і внутрішніх факторів у становленні обдарованості як динамічної характеристики. Більш наочно ці співвідношення і взаємозв'язки продемонстровані рисунком 1.2.

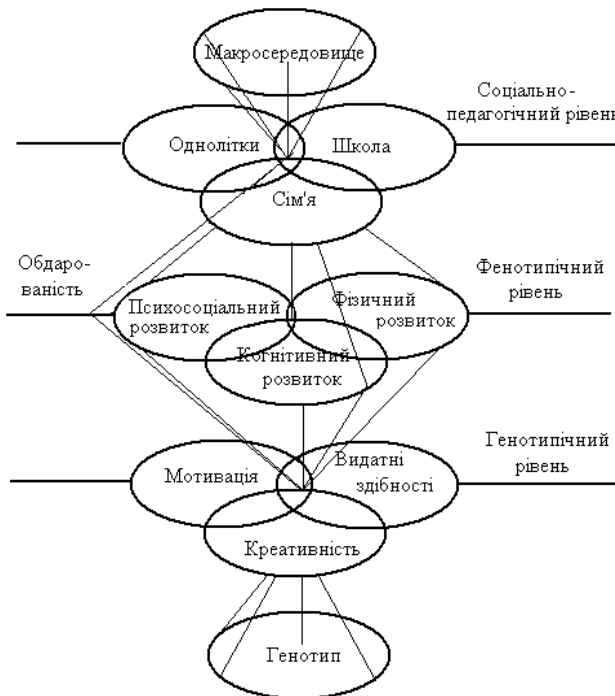


Рис. 1.2 Характер взаємодії та співвідношення зовнішніх і внутрішніх факторів у становленні обдарованості як динамічної характеристики [134, с. 99].

Запропонована теоретична модель більш орієнтована на вирішення педагогічних задач. Обдарованість тут подана у вигляді осі, яка пронизує умовно виділені рівні.

Результати, виражені дев'ятьма показниками розумової діяльності за субтестами методики Р. Амтхауера в критеріальній і контрольній групах, відображені у гістограмі (рис. 3.5.)

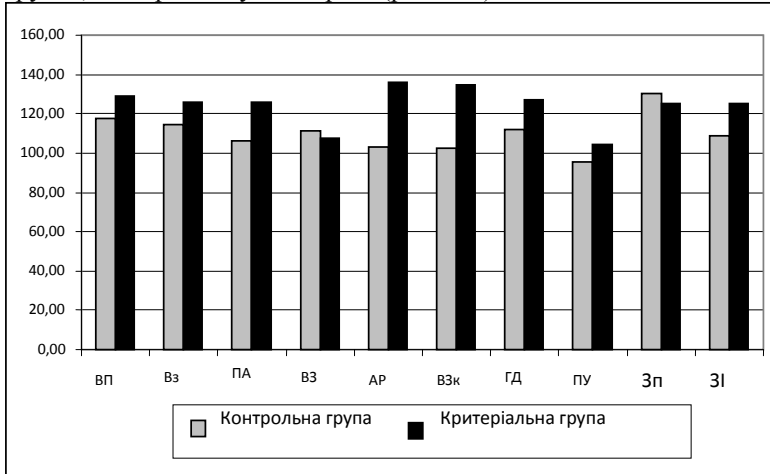


Рис. 3.5 Вираженість аспектів розумової діяльності

Примітка: 1) на вісі ординат – значення в IQ; 2) на вісі абсцис – показники вираженості загальної поінформованості (ЗП), виключення зайвого (Вз), пошуку аналогій (ПА), визначення загального (ВЗ), арифметичного субтесту (АР), виявлення закономірностей (ВЗк), геометричного додавання (ГД), просторової уяви (ПУ), запам'ятовування (Зп), загального рівня інтелекту (ЗІ).

Середній показник результатів за субтестом «Загальна поінформованість» (1) у групі обдарованих осіб складає 129,3 бали, мінімальний – 121, максимальний – 137 балів. Погрішність середнього становить 5,35. У контрольній групі середній показник дорівнює 117,5 балів, мінімальний – 102, максимальний – 129 балів. Погрішність середнього значення, отриманого в результаті проведеного дослідження відповідає 8,04 балам.

ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ ТАБЛИЦЬ

Відповідно до профілю навчання вибірка має такий розподіл, репрезентований у табл. 2.6:

Таблиця 2.6

Розподіл досліджуваних за профілем навчання

Профіль навчання	Критеріальна група (n=50)		Контрольна група (n=50)		Усього (n=100)	
	n	%	n	%	n	%
Суспільно-гуманітарний	24	48,0	24	48,0	48	48,0
Природничий	26	52,0	26	52,0	52	52,0
Разом	50	100,0	50	100,0	100	100,0

Отже, досліджуваних з природничим профілем навчання 52 особи (52 %), з суспільно-гуманітарним – 48 осіб (48 %).

Критеріальну групу (інтелектуально обдарованих особистостей) склали особи з високим рівнем інтелекту $IQ \geq 120$ (інтелектуально обдаровані).

Вибірку за критерієм рівня освіти можна відобразити у вигляді табл. 2.5

Таблиця 2.5

Розподіл досліджуваних за рівнем освіти

Освіта	Кількість (n і %) досліджуваних за статтю (100)					
	Чоловіки		Жінки		Усього	
	n	%	n	%	n	%
Неповна середня	28	28,0	20	20,0	48	48,0
Освіта	Кількість (n і %) досліджуваних за статтю (100)					
	Чоловіки		Жінки		Усього	
	n	%	n	%	n	%
Повна середня	19	19,0	17	17,0	36	36,0
Вища освіта	10	10,0	6	6,0	16	16,0
Разом	57	57,0	43	43,0	100	100,0

Як видно з даних таблиці, осіб з неповною середньою освітою 48 (48 %), повною середньою освітою 36 (36 %), з вищою – 16 (16 %).

РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ ОСІБ

2.1. Організація та методи дослідження емоційних станів осіб

Проведення дослідження, як найважливішого способу наукового пізнання, вимагає чіткого планування, послідовності проведення певних кількісних і якісних змін. Ці положення й характер дослідження дозволили визначити його організацію, що була побудована з урахуванням тимчасового фактора й першочерговості виконання дослідницьких завдань.

Перший етап включав аналіз наукової літератури. Це дозволило нам обґрунтувати мету й завдання для їх вирішення, а також визначити предмет і об'єкт дослідження.

На другому етапі був визначений вибір контингенту, база дослідження.

Третій етап дослідження полягав у проведенні психологічного тестування, аналізі, диференціації й структуризації отриманих результатів дослідження. Під час третього етапу проводилась діагностика емоційних станів за допомогою опрацьованих у третьому розділі дисертаційної роботи методик («Самооцінка емоційних станів» А. Є. Уессмана і Д. Ф. Рікса).

Четвертий етап складався з обробки, аналізу й опису результатів дисертаційного дослідження, а також оформлення висновків.

2.2 Методи дослідження.

З метою вирішення поставлених завдань у роботі використовувалася низка методів для забезпечення об'єктивності дослідження:

- системно-структурний метод;
- метод теоретичного аналізу й узагальнення наукової літератури з проблеми дослідження;
- метод наукового спостереження;
- метод психодіагностичного обстеження;
- методи психологічної корекції;
- метод констатувального та формувального експерименту;
- методи інтерв'ю та консультативної бесіди з батьками та вчителями (викладачами);

- метод порівняльного аналізу й узагальнення отриманих результатів;
- метод аналізу продуктів діяльності людини;
- метод математичної статистики (метод варіаційного аналізу, вірогідність визначалася за t-критерієм Стьюдента).

Системно-структурний метод. Метод спрямований на структурування елементів у взаємозв'язку наскрізної наукової ідеї (теорії, концепції).

Метод теоретичного аналізу й узагальнення наукової літератури з проблеми дослідження. Цей метод спрямований на аналіз науково-методичної літератури й використовувався з метою одержання вихідних даних для різнобічного дослідження особливостей емоційної сфери інтелектуально обдарованих особистостей. Із цієї проблеми всього проаналізовано більше 200 літературних джерел. Він застосовувався на всіх етапах дослідження. Вивчення результатів досліджень вітчизняних і закордонних авторів, а також практичний досвід дозволили оцінити стан досліджуваної проблеми, визначити рівень актуальності досліджуваного питання, розробити психолого-діагностичний алгоритм, систему методів психологічної корекції емоційної сфери інтелектуально обдарованих осіб.

Метод наукового спостереження. Цей метод включав низку критеріїв, які були вивчені у досліджуваних: це комунікабельність (спілкування з однолітками, вчителями (викладачами) та іншими дорослими); рівень розвитку мовлення й особливість мовного спілкування; особливість навчальної діяльності, активність та нестандартність мислення під час вирішення навчальних завдань; особливість емоційного реагування в рамках навчального процесу та міжособистого спілкування; особливість поведінкових реакцій.

Метод психодіагностичного обстеження. Метою цього методу було дослідження рівня інтелектуального розвитку (IQ) та особливостей емоційної сфери інтелектуально обдарованих особистостей. Метод спрямований на вивчення інтелекту в онтогенетичному розвитку суб'єкта, який опирається на дані літератури, що свідчать про те, що інтелектуальний розвиток має певні особливості. Його трактування базується на концепції Р. Амтхауера «як спеціалізованої підструктури цілісної структури особистості, яка є тісно пов'язаною з іншими компонентами особистості, такими, як волява і емоційна сфери, інтереси й потреби» [157, с. 42].

Цей метод включає ряд психологічних методик, спрямованих на визначення специфіки розвитку структурних компонентів інтелекту у досліджуваних осіб та особливостей їх емоційних станів.

З метою виконання поставлених завдань дослідження, був застосований наступний діагностичний апарат.

Для діагностики інтелектуального рівня була використана методика Р. Амтхауера «Тест розумових здібностей» (ТРЗ), яка є визнана в Європі і розроблена у вигляді мультифакторної моделі інтелекту. ТРЗ є адаптацією теста структури інтелекту (IST-intelligenz-Struktur-Test) Р. Амтхауера (Amthauer) [184].

Автори адаптації І. Г. Сенін, О. В. Сорокіна, В. І. Чирков [57, с. 283–316], [140], [157], [184].

У цьому тесті інтелект розглядається як.....

Методи психологічної корекції. Методи спрямовані на навчання щиро проявляти власні емоції та робити їх доступними для сприйняття іншою людиною; керувати своїм емоційним станом; бути чуйним до інших людей та розуміти їх емоційний стан; конструктивно взаємодіяти. У цьому дисертаційному дослідженні були використані: методи активної (тілесна гімнастика) та динамічної релаксації (гештальт-терапія), тілесно-орієнтовані психотехніки, метод корекції танцювальна терапія, метод активного спрямованого уявлення Х. Льюїнера (метод символ-драми), метод проєктивного малюнку.

Метод констатуючого та формуючого експерименту. Метод спрямований на визначення рівня коефіцієнта розумового розвитку та показників структури інтелекту в досліджуваних, виявлення й установлення вихідних даних кількісних показників прояву особливостей емоційних станів інтелектуально обдарованих особистостей, взаємозв'язків між їх показниками структури інтелекту та емоційними станами, а також визначення ефективності застосування розробленої програми тренінгу корекції емоційної сфери.

Методи інтерв'ю та консультативної бесіди з батьками та вчителями (викладачами).

Метою цього методу було здобуття інформації про інтелектуально обдаровану особистість, її погляди, самооцінку, ціннісні установки, психічні властивості, притаманні емоційні реакції. Метод розглядався нами також як спосіб надання опосередкованої психологічної допомоги та був спрямований на усвідомлення вчителями й батьками проблем, наявних у інтелектуально обдарованих осіб, міжособистісних конфліктів, усвідомлення психологічних причин і пошуку способу їхнього рішення.

Метод порівняльного аналізу й узагальнення отриманих результатів. Метод використовувався з метою порівняння отриманих результатів психодіагностичного дослідження між критеріальною та контрольною групами. Він дозволив сформулювати закономірності отриманих результатів та окреслити нові питання проблеми дослідження.

Метод аналізу продуктів діяльності людини. Необхідність використання методу ґрунтується на даних літератури, що свідчать про те, що визначення обдарованості можливе лише за умови її прояву в діяльності. На думку С. Д. Максименка, саме «в діяльності виявляються знання, вміння та звички, здібності, уважність та спостережливість, риси характеру людини» [86, с. 66]. У рамках застосування цього методу, було використано метод узагальнення незалежних характеристик – це поєднання й узагальнення незалежних даних спостереження вчителів (викладачів), адміністрації, батьків, зроблених в різний час, при різних умовах та стосовно різноманітних видів діяльності досліджуваних. У якості продуктів діяльності виступали навчальні досягнення інтелектуально обдарованих особистостей (наукові роботи, призові місця в олімпіадах різного рівня тощо).

Метод математичної статистики (метод варіаційного аналізу, вірогідність визначалася за t-критерієм Стьюдента). Для математичної обробки отриманих результатів використовувався метод варіаційного аналізу. Щодо перевірки вірогідності різниці середніх під час аналізу кількісних даних в експериментальних групах то ми використовували метод t-критерію Стьюдента для незалежних вибірок, що відносяться до параметричних методів [20], [99], [102]. Для аналізу вірогідності отриманих результатів ми застосували формулу:

$$t = \frac{M_1 - M_2}{\sqrt{m_1^2 + m_2^2}}, \text{ де } M_1 - \text{середня першої вибірки, } M_2 - \text{середня другої}$$

вибірки; m_1 – виправлення до середньої величини для першої вибірки; m_2 – виправлення до середньої величини для другої вибірки.

Метод математичної статистики реалізовано за допомогою комп'ютерної обробки результатів дослідження (програма SPSS).

ВИСНОВКИ

Опрацювання й узагальнення отриманих у ході дослідження даних дозволили сформулювати висновки нашого наукового доробку.

1. На підрунті теоретичного аналізу літератури показано, що стан дослідження інтелектуально обдарованої особистості у психології дозволяє визначити і розвести такі базові для аналізу проблеми поняття, як інтелект та обдарованість. Обдарованість трактується як складне інтегральне психологічне явище, яке утворюється в системній взаємодії пізнавальної, емоційної, вольової, мотиваційної, психофізіологічної сфер психіки людини і характеризується індивідуальністю виявів і динамікою розвитку; визначає можливість досягнення людиною більш високих результатів діяльності. Metі і завданням нашого дослідження відповідає психометричний підхід до вивчення інтелекту. Перевагами психометричного підходу є чіткість і порівняльна простота використання діагностичних процедур, наявність валідних і надійних інструментів дослідження, а також можливість математичної обробки і психологічної інтерпретації даних. Особливо цінним для нас є те, що такий підхід дозволяє досліджувати співвідношення інтелекту з іншими психологічними властивостями особистості, зокрема, з емоційними станами.

2. Обґрунтовано, що певний рівень інтелектуальної обдарованості поєднується з відповідними рисами особистості (інтелектуальними та емоційними), що дає можливість дійти висновку про своєрідні особливості обдарованих особистостей. Здійснений аналіз дозволив теоретично обґрунтувати окремі, іноді достатньо суперечливі погляди на характеристики їх емоційної сфери, що, по-перше, свідчать про недостатню розробленість проблеми, по-друге, переконують у можливості і необхідності вивчення індивідуально-типологічних відмінностей, що виявляються в особливостях емоційних переживань інтелектуально обдарованих осіб. У роботі доведена доцільність застосування підходу, який дав можливість вивчення актуальних емоційних переживань (емоційних станів), репрезентованих динамічними характеристиками емоційної сфери.

3. Дослідження групи інтелектуально обдарованих особистостей засвідчило наявність статистично значущих відмінностей за всіма якісними параметрами інтелектуального розвитку, зокрема виключенням є якісний показник, який характеризує здатність до визначення загального.

Відповідно до зазначених у роботі профілів інтелектуального розвитку (вербальний практичний, вербальний теоретичний, математичний і технічний інтелект), найбільш істотна відмінність спостерігається за критерієм математичного, а найменша – вербального теоретичного інтелекту. Достатньо високі результати за математичними субтестами поєднуються з високими результатами субтестів на просторову уяву, які визначають рівень розвитку наочно-образного мислення, побудованого на оперуванні просторовими образами і відношеннями. Висока результативність у цих субтестах та високим показником в математичних субтестах вказує на технічну і природничо-наукову обдарованість.

4. Встановлено, що між високим рівнем інтелектуального розвитку та актуальними емоційними станами обдарованої особистості існує взаємозв'язок, який визначає специфіку переживань емоційної сфери особистості.

Статистично значущий кореляційний зв'язок виявлено між емоційними станами спокою, втоми, пригніченості, позитивного загального емоційного стану, високого емоційного тонуусу і низького інтересу з високими показниками структури інтелекту. У інтелектуально обдарованих особистостей високий рівень розвитку розумових здібностей до «виключення зайвого» обумовлює високий рівень загального емоційного стану ($p < 0,05$), стану спокою ($p < 0,05$), «пошуку аналогій» – низького емоційного тонуусу ($p < 0,05$), «виявлення закономірностей» і «загального інтелекту» – стану енергійності ($p < 0,05$), здібностей до «просторової уяви» – емоційні стани пригніченості ($p < 0,05$) і низького рівня інтересу ($p < 0,01$) та навпаки.

У жінок високий рівень здібностей до виявлення закономірностей обумовлює пов'язані з ним стани спокою і комфорту ($p < 0,05$); здібності до геометричного додавання – стани пригніченості ($p < 0,05$), тривоги ($p < 0,01$), напруженості ($p < 0,05$) та знижений загальний емоційний стан ($p < 0,05$); просторової уяви – емоційні стани тривоги ($p < 0,05$) і пригніченості ($p < 0,05$); визначення загального – стан дискомфорту ($p < 0,05$).

У чоловіків високі показники розумових здібностей до виключення загального пов'язані з емоційними станами спокою ($p < 0,01$), піднесеності ($p < 0,01$), низького рівня напруження ($p < 0,05$) і високого рівня загального емоційного тонуусу ($p < 0,01$), загальної поінформованості – зі станом енергійності ($p < 0,05$); геометричного додавання – зі спокоем ($p < 0,05$) і позитивним загальним емоційним станом ($p < 0,01$), просторової уяви – станом спокою ($p < 0,05$);

загального інтелекту – з енергійністю ($p < 0,01$), арифметичного інтелекту – з низьким емоційним тонутом.

5. Доведено, що особистості з високим рівнем інтелектуального розвитку вирізняються достатньо високим рівнем психічної активації, емоційного тонутом і комфортності, їм властиві стани тривоги, втоми, безпорадності, пригніченості, більш низького емоційного стану. Емоційні переживання напруги та інтересу менш виражені, що, на нашу думку, може пояснюватися не тільки особистісними особливостями інтелектуально обдарованих особистостей, а й особливостями їх умов навчання (навчальних навантажень, педагогічних вимог, частими емоційно-напруженими ситуаціями участі в різних інтелектуальних заходах тощо).

Статистично значущі відмінності виявлено між групою чоловіків за всіма критеріями емоційних станів, коли між групами жінок не виявлено статистично значущих відмінностей за емоційним станом «комфорт».

6. Розробка і впровадження програми тренінгу розвитку емоційної зрілості довели можливість успішної корекції, формування зрілої емоційної сфери у інтелектуально обдарованих осіб.

Це дослідження не вичерпує усіх аспектів проблеми психологічних особливостей емоційної сфери інтелектуально обдарованих особистостей. Виконана магістерська робота дозволяє визначити низку актуальних питань. На наш погляд, перспективними можуть бути такі напрями роботи: вивчення вікових особливостей емоційності обдарованих людей, виявлення характеру впливу емоційних станів на продуктивність самореалізації особистості, висвітлення ролі стійких емоційних переживань особистості в конкретних видах діяльності.

Пункти висновків корелюють з пунктами завдань:

Завдання дослідження:

1) на основі теоретико-методологічного аналізу визначити основні напрями вивчення емоційних властивостей інтелектуально обдарованих особистостей у межах особистісно-диференційного підходу;

2) вивчити особливості емоційних станів інтелектуально обдарованих особистостей;

3) дослідити взаємозв'язок між параметрами інтелекту та динамічними характеристиками емоційності особистості;

4) з'ясувати специфіку профілів (поєднання показників) структури інтелекту в обдарованих особистостей;

5) розробити корекційну (тренінгову) програму, що забезпечує розвиток емоційної зрілості інтелектуально обдарованих особистостей і довести її ефективність.

Лексичні засоби наукового дослідження

Мовна функція	Лексичні засоби
Причини й наслідки, умови й наслідки	Звідси виходить, що ... Унаслідок цього ... У результаті ... Залежно від цього ... У зв'язку з цим ... Зважаючи на це ... Згідно з цим ... У такому випадку ... Що свідчить (вказує, відповідає, доводить, дає можливість, дозволяє, сприяє, має значення та ін.)
Тимчасова співвідносність та послідовність викладу	Спочатку, насамперед, передусім Першим, наступним, попереднім кроком Одночасно, водночас Поряд з цим Попередньо, раніше, вище Ще раз, знову У подальшому, нижче, потім, у наступному По-перше, по-друге На теперішній час, сьогодні Останніми роками, за останні роки Нарешті, насамкінець
Співставлення та протиставлення	Однак, але ... Не тільки, але й ... Порівняно ... На відміну, якщо, то, навпаки Аналогічно, таким чином З одного боку, з іншого боку У той час як, між тим, разом з тим Тим не менш
Додаток або уточнення	Також, разом з тим Крім того, більш того Головним чином, особливо
Посилання на попереднє або наступне висловлювання	Тим більш, що Зокрема, якщо, а саме Сказано, показано Відмічено, встановлено Отримано; знайдено Як говорилося, вказувалося, відзначалося, підкреслювалося вище Згідно з, відповідно до цього У відповідності з цим; у зв'язку з цим У зв'язку з вищевикладеним Подібний, аналогічний Наступний, деякий Значна частина, більшість

Продовження табл.

Узагальнення, висновок	Таким чином, отже У результаті Насамкінець Звідси зрозуміло Це дозволяє зробити висновок Це засвідчує
Ілюстрування поданого	Наприклад, у якості прикладу Прикладом може слугувати Для цього випадку можна навести наступний приклад
Введення нової інформації	Зупинимось докладно на Наведемо декілька прикладів Основна перевага цього методу Деякі додаткові зауваження Декілька слів про перспективи дослідження

[Ануфрієв А. Ф. Научное исследование. Курсовые, дипломные и диссертационные работы. – М. : МГПОУ, 2002. – С. 111.]

Особливі конструкції, ускладнені дієприслівниковим зв'язком.

Аналізуючи що	автор (дослідник, науковець і т.п.) зупиняється на чому; вивчає (зазначає, підкреслює...) що.
Аналізуючи ідеї кого	автор (...) показує що
Розкриваючи сутність чого	автор (...) дає що
Даючи оцінку чому	автор (...) підкреслює що
Здійснюючи огляд чого	автор (...) показує що
Скласифікувавши що	автор (...) звертається до аналізу чого
Використовуючи що	автор (...) пропонує що
Узагальнюючи досвід чого	автор (...) показує значення чого
Висвітливши загальний стан чого	автор (...) звертається до аналізу чого
Використовуючи що	автор (...) пропонує що
Зупиняючись на чому	автор (...) підкреслює, що ...
Охарактеризувавши що	автор (...) наводить відомості про що
Характеризуючи місце чого в чому	автор (...) звертається до аналізу чого
Розмірковуючи далі	автор (...) дійшов до висновку, що ...
Говорячи про що	автор (...) робить висновок, що
Досліджуючи що	автор (...) робить низку висновків
Детально висвітливши що	автор (...) дійшов такого висновку, що «...»
Визначаючи мету і завдання свого дослідження	автор (...) у вступі зазначає: «...»
Розкриваючи що як що	автор (...) підкреслює, що ...
Розкриваючи співвідношення чого і оцінюючи що	автор (...) робить такі зауваження: «...»
Торкаючись чого	автор (...) показує, що...

Продовження табл.

Визначаючи сутність і місце <i>чого</i> у <i>чому</i>	автор (...) вважає, <i>що...</i>
Піднімаючи питання <i>про що</i>	автор (...) вважає правомірним, <i>що</i>
Підкреслюючи актуальність <i>чого</i>	автор (...) звертає увагу на <i>що</i>
Обґрунтувавши актуальність і доцільність <i>чого</i>	автор (...) вказує на...
Розглянувши <i>що</i>	автори (...) значну увагу приділяють <i>чому</i>
Автор (...) аналізуючи <i>що</i>	зупиняється на <i>чому</i>
Автор (...) розкриваючи зміст поняття <i>чого</i>	торкається відмінностей <i>чого</i> .

**ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ
У СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ
У МАГІСТЕРСЬКІЙ РОБОТІ**

з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги. Один автор	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бичківський О. О. Міжнародне приватне право : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 82 с. 2. Бондаренко В. Г. Немеркнуча слава новітніх запорожців : історія Українського Вільного козацтва на Запоріжжі (1917–1920 рр.). Запоріжжя, 2017. 113 с. 3. Бондаренко В. Г. Український вільнокозацький рух в Україні та на еміграції (1919–1993 рр.) : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 600 с. 4. Вагіна О. М. Політична етика : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 102 с. 5. Верлос Н. В. Конституційне право зарубіжних країн : курс лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 145 с. 6. Горбунова А. В. Управління економічною захищеністю підприємства : теорія і методологія : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 240 с. 7. Гурська Л. І. Релігієзнавство : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : ЦУЛ, 2016. 172 с. 8. Дробот О. В. Професійна свідомість керівника : навч. посіб. Київ : Талком, 2016. 340 с.
Два автори	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аванесова Н. Е., Марченко О. В. Стратегічне управління підприємством та сучасним містом : теоретико-методичні засади : монографія. Харків : Щедра садиба плюс, 2015. 196 с. 2. Батракова Т. І., Калюжна Ю. В. Банківські операції : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 130 с. 3. Білобровко Т. І., Кожуховська Л. П. Філософія науки й управління освітою : навч.-метод. посіб. Переяслав-Хмельницький, 2015. 166 с. 4. Богма О. С., Кисильова І. Ю. Фінанси : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 102 с. 5. Горошкова Л. А., Волков В. П. Виробничий менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 131 с. 6. Гура О. І., Гура Т. С. Психологія управління соціальною організацією : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 212 с.

Продовження табл.

Три автори	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аніловська Г. Я., Марушко Н. С., Стоколоса Т. М. Інформаційні системи і технології у фінансах : навч. посіб. Львів : Магнолія 2006, 2015. 312 с. 2. Городовенко В. В., Макаренков О. Л., Сантос М. М. О. Судові та правоохоронні органи України : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 206 с. 3. Кузнецов М. А., Фоменко К. І., Кузнецов О. І. Психічні стани студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності : монографія. Харків : ХНПУ, 2015. 338 с. 4. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2015. 476 с.
Чотири і більше авторів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України : станом на 10 жовт. 2016 р. / К. І. Беліков та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова. Київ : ЦУЛ, 2016. 528 с. 2. Бікулов Д. Т, Чкан А. С., Олійник О. М., Маркова С. В. Менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 360 с. 3. Операційне числення : навч. посіб. / С. М. Гребенюк та ін. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 88 с. 4. Основи охорони праці : підручник / О. І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2016. 264 с. 5. Клименко М. І., Панасенко Є. В., Стреляев Ю. М., Ткаченко І. Г. Варіаційне числення та методи оптимізації : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 84 с.
Автор(и) та редактор(и)/упорядники	<ol style="list-style-type: none"> 1. Березенко В. В. PR як сфера наукового знання : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 362 с. 2. Бутко М. П., Неживенко А. П., Пепа Т. В. Економічна психологія : навч. посіб. / за ред. М. П. Бутко. Київ : ЦУЛ, 2016. 232 с. 3. Дахно І. І., Алієва-Барановська В. М. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / за ред. І. І. Дахна. Київ : ЦУЛ, 2015. 560 с.
Без автора	<ol style="list-style-type: none"> 1. 25 років економічному факультету: історія та сьогодення (1991–2016) : ювіл. вип. / під заг. ред. А. В. Череп. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 330 с. 2. Криміналістика : конспект лекцій / за заг. ред. В. І. Галана ; уклад. Ж. В. Удовенко. Київ : ЦУЛ, 2016. 320 с. 3. Миротворення в умовах гібридної війни в Україні : монографія / за ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. 172 с. 4. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / за ред. : С. О. Якубовського, Ю. О. Ніколаєва. Одеса : ОНУ, 2015. 306 с. 5. Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України / за заг. ред. Т. А. Латковської. Київ : ЦУЛ, 2017. 176 с. 6. Службове право : витоки, сучасність та перспективи розвитку / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Запоріжжя, 2017. 328 с. 7. Сучасне суспільство : філософсько-правове дослідження актуальних проблем : монографія / за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2016. 488 с. 8. Адміністративно-правова освіта у персоналіях : довід. / за заг. ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ : Ін Юре, 2015. 352 с. 9. Підготовка докторів філософії (PhD) в умовах реформування вищої освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 5–6 жовт. 2017 р. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 216 с. 10. Країни пострадянського простору : виклики модернізації : зб. наук. пр. / редкол. : П. М. Рудяков (відп. ред.) та ін. Київ : Ін-т всесвітньої історії НАН України, 2016. 306 с. 11. Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ століття / упоряд. В. Агеєва. Київ : Смолоскип, 2016. 904 с.

**Методичні рекомендації для виконання курсових робіт 5-го курсу
(з психології саморозвитку особистості) зі спеціальності 053 «Психологія»**

Продовження табл.

Багатомні видання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Енциклопедія Сучасної України / редкол. : І. М. Дзюба та ін. Київ : САМ, 2016. Т. 17. 712 с. 2. Лодий П. Д. Сочинення : в 2 т. / ред. изд. : Н. Г. Мозговая, А. Г. Волков ; авт. вступ. ст. А. В. Синицына. Киев ; Мелитополь : НПУ им. М. Драгоманова ; МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2015. Т. 1. 306 с. 3. Новицкий О. М. Сочинения : в 4 т. / ред. изд. : Н. Г. Мозговая, А. Г. Волков ; авт. вступ. ст. Н. Г. Мозговая. Киев ; Мелитополь : НПУ им. М. Драгоманова ; МГПУ им. Б. Хмельницкого, 2017. Т. 1. 382 с. 4. Правова система України : історія, стан та перспективи : у 5 т. / Акад. прав. наук України. Харків : Право, 2009. Т. 2 : Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / заг. ред. Ю. П. Битяк. 576 с. 5. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права : в 6 т. Харьков : Право, 2007. Т. 4 : Особенная часть. Косвенные налоги. 536 с.
Автореферати дисертацій	<ol style="list-style-type: none"> 1. Бондар О. Г. Земля як об'єкт права власності за земельним законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2005. 20 с. 2. Гнатенко Н. Г. Групи інтересів у Верховній Раді України : сутність і роль у формуванні державної політики : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2017. 20 с. 3. Кулініч О. О. Право людини і громадянина на освіту в Україні та конституційно-правовий механізм його реалізації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Маріуполь, 2015. 20 с.
Дисертації	<ol style="list-style-type: none"> 1. Авдеева О. С. Міжконфесійні відносини у Північному Приазов'ї (кінець XVIII - початок XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2016. 301 с. 2. Левчук С. А. Матриці Гріна рівнянь і систем еліптичного типу для дослідження статичного деформування складених тіл : дис. ... канд. фіз.-мат. наук : 01.02.04. Запоріжжя, 2002. 150 с. 3. Вініченко О. М. Система динамічного контролю соціально-економічного розвитку промислового підприємства : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04. Дніпро, 2017. 424 с.
Законодавчі та нормативні документи	<ol style="list-style-type: none"> 1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с. 2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22. 3. Повітряний кодекс України : Закон України від 19.05.2011 № 3393-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 48–49. Ст. 536. 4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. Дата оновлення : 28.09.2017. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення : 15.11.2017). 5. Деякі питання стипендіального забезпечення : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 № 1050. Офіційний вісник України. 2017. № 4. С. 530–543. 6. Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017–2020 роки : Указ Президента України від 21.02.2017 № 43/2017. Урядовий кур'єр. 2017. 23 лют. (№ 35). С. 10. 7. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 № 40. Офіційний вісник України. 2017. № 20. С. 136–141. 8. Інструкція щодо заповнення особової картки державного службовця : затв. наказом Нац. агентства України з питань Держ. служби від 05.08.2016 № 156. Баланс-бюджет. 2016. 19 верес. (№ 38). С. 15–16.

Продовження табл.

Архівні документи	<p>1. Лист Голови Спільки «Чорнобиль» Г. Ф. Лепіна на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Масола щодо реєстрації Статуту Спільки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. ЦДАГО України (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64 зв., 71.</p> <p>2. Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. ЦДАВО України (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія ; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3.</p> <p>3. Наукове товариство ім. Шевченка. Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.</p>
Патенти	<p>1. Люмінесцентний матеріал : пат. 25742 Україна : МПК6 C09K11/00, G01T1/28, G21H3/00. № 200701472 ; заявл. 12.02.07 ; опубл. 27.08.07, Бюл. № 13. 4 с.</p> <p>2. Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей : пат. 76509 Україна. № 2004042416 ; заявл. 01.04.2004 ; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.</p>
Препринти	<p>1. Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС ; 06-1).</p> <p>2. Шиялев Б. А., Воеводин В. Н. Расчеты параметров радиационного повреждения материалов нейтронами источника ННЦ ХФТИ / ANL USA с подкритической сборкой, управляемой ускорителем электронов. Харьков : ННЦ ХФТИ, 2006. 19 с. : ил., табл. (Препринт. НАН Украины, Нац. науч. Центр «Харьк. физ.-техн. ин-т» ; ХФТИ2006-4).</p>
Стандарти	<p>1. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація).</p> <p>2. ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). [Чинний від 2005-04-01]. Вид. офіц. Київ : Держспоживстандарт України, 2006. 181 с.</p> <p>3. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ3582-97 ; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).</p>
Каталоги	<p>1. Горнищкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / Донец. ботан. сад НАН Украины. Донецк : Лебедь, 2005. 228 с.</p> <p>2. Історико-правова спадщина України : кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка ; уклад. : Л. І. Романова, О. В. Земляніщина. Харків, 1996. 64 с.</p> <p>3. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області : кат.-довід. / авт.-упоряд. : М. Зобків та ін. ; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів : Новий час, 2003. 160 с.</p>

**Методичні рекомендації для виконання курсових робіт 5-го курсу
(з психології саморозвитку особистості) зі спеціальності 053 «Психологія»**

Продовження табл.

Бібліографічні покажчики	<ol style="list-style-type: none"> 1. Боротьба з корупцією : нагальна проблема сучасності : бібліогр. покажч. Вип. 2 / уклад. : О. В. Левчук, відп. за вип. Н. М. Чала : Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 60 с. 2. Микола Лукаш : біобібліогр. покажч. / уклад. В. Савчин. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 356 с. (Українська біобібліографія ; ч. 10). 3. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича в незалежній Україні : бібліогр. покажч. / уклад. : Н. М. Загородна та ін. : наук. ред. Т. В. Марусик ; відп. за вип. М. Б. Зушман. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2015. 512 с. (До 140-річчя від дня заснування). 4. Лисодед О. В. Бібліографічний довідник з кримінології (1992–2002) / ред. О. Г. Кальман. Харків : Одисей, 2003. 128 с. 5. Яценко О. М., Любовець Н. І. Українські персональні бібліографічні покажчики (1856–2013). Київ : Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, 2015. 472 с. (Джерела української біографістики ; вип. 3).
Частина видання. книги	<ol style="list-style-type: none"> 1. Баймуратов М. А. Имплементация норм международного права и роль Конституционного Суда Украины в толковании международных договоров / М. А. Баймуратов. Михайло Баймуратов : право як буття вченого : зб. наук. пр. до 55-річчя проф. М. О. Баймуратова / упоряд. та відп. ред. Ю. О. Волошин. К., 2009. С. 477–493. 2. Гетьман А. П. Екологічна політика держави : конституційно-правовий аспект. Тридцять лет с экологическим правом : избранные труды. Харьков, 2013. С. 205–212. 3. Коломоєць Т. О. Адміністративна деліктологія та адміністративна деліктність. Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ, 2009. С. 195–197. 4. Алексєєв В. М. Правовий статус людини та його реалізація у взаємовідносинах держави та суспільства в державному управлінні в Україні. Теоретичні засади взаємовідносин держави та суспільства в управлінні : монографія. Чернівці, 2012. С. 151–169.
Частина видання. матеріалів конференцій (тези, доповіді)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Антонович М. Жертви геноцидів першої половини ХХ століття : порівняльно-правовий аналіз. Голодомор 1932–1933 років : втрати української нації : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 жовт. 2016 р. Київ, 2017. С. 133–136. 2. Анциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24 квіт. 2014 р.). Запоріжжя, 2014. С. 134–137. 3. Кононенко Н. Методология толерантности в системе общественных отношений. Формирование толерантного сознания в обществе : материалы VII междунар. антитеррорист. форума (Братислава, 18 нояб. 2010 г.). Киев, 2011. С. 145–150. 4. Микитів Г. В., Кондратенко Ю. Позатекстові елементи як засіб формування медіакультури читачів науково-популярних журналів. Актуальні проблеми медіаосвіти в Україні та світі : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 3–4 берез. 2016 р. Запоріжжя, 2016. С. 50–53. 5. Соколова Ю. Особливості впровадження проблемного навчання хімії в старшій профільній школі. Актуальні проблеми та перспективи розвитку медичних, фармацевтичних та природничих наук : матеріали III регіон. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 29 листоп. 2014 р. Запоріжжя, 2014. С. 211–212.

Продовження табл.

<p>Частина видання: довідкового видання</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Кучеренко І. М. Право державної власності. Великий енциклопедичний юридичний словник / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ, 2007. С. 673. 2. Пирожкова Ю. В. Благодійна організація. Адміністративне право України : словник термінів / за ред. : Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ, 2014. С. 54–55. 3. Сірий М. І. Судова влада. Юридична енциклопедія. Київ, 2003. Т. 5. С. 699.
<p>Частина видання: продовжуваного видання</p>	<ol style="list-style-type: none"> 4. Коломоєць Т. О. Оцінні поняття в адміністративному законодавстві України : реалії та перспективи формування їх застосування. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36–46. 5. Левчук С. А., Хмельницький А. А. Дослідження статичного деформування складених циліндричних оболонок за допомогою матриць типу Гріна. Вісник Запорізького національного університету. Фізико-математичні науки. Запоріжжя, 2015. № 3. С. 153–159. 6. Левчук С. А., Рак Л. О., Хмельницький А. А. Моделювання статичного деформування складеної конструкції з двох пластин за допомогою матриць типу Гріна. Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій. Дніпропетровськ, 2012. Вип. 19. С. 212–218. 7. Тарасов О. В. Міжнародна правосуб'єктність людини в практиці Нюрнберзького трибуналу. Проблеми законності. Харків, 2011. Вип. 115. С. 200–206.
<p>Частина видання: періодичного видання (журналу, газети)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Кулініч О. О. Право на освіту в системі конституційних прав людини і громадянина та його гарантії. Часопис Київського університету права. 2007. № 4. С. 88–92. 2. Коломоєць Т., Колпаков В. Сучасна парадигма адміністративного права : генеза і поняття. Право України. 2017. № 5. С. 71–79. 3. Коваль Л. Плюси і мінуси дистанційної роботи. Урядовий кур'єр. 2017. 1 листоп. (№ 205). С. 5. 4. Біленчук П., Обіход Т. Безпеки ядерної злочинності : аналіз вітчизняного і міжнародного законодавства. Юридичний вісник України. 2017. 20–26 жовт. (№ 42). С. 14–15. 5. Bletskan D. I., Glukhov K. E., Frolova V. V. Electronic structure of 2H-SnSe₂ : ab initio modeling and comparison with experiment. Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics. 2016. Vol. 19, No 1. P. 98–108.
<p>Електронні ресурси</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Влада очима історії : фотовиставка. URL : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery?galleryId=15725757& (дата звернення : 15.11.2017). 2. Шарая А. А. Принципи державної служби за законодавством України. Юридичний науковий електронний журнал. 2017. № 5. С. 115–118. URL : http://lsej.org.ua/5_2017/32.pdf. 3. Ганзенко О. О. Основні напрями подолання правового нігілізму в Україні. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. Запоріжжя, 2015. № 3. – С. 20–27. – URL : http://ebooks.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/vznu/juridichni/ VestUr2015v3/5.pdf. (дата звернення : 15.11.2017). 4. Яцків Я. С., Маліцький Б. А., Бублик С. Г. Трансформація наукової системи України протягом 90-х років XX століття : період переходу до ринку. Наука та інновації. 2016. Т. 12, № 6. С. 6–14. DOI : https://doi.org/10.15407/scin12.06.006.

ВІДГУК

на кваліфікаційну роботу

студента ЧНУ ім. Петра Могили _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

на тему: _____

« ____ » _____ 20__ р.

У відгуку дається характеристика проведеного дослідження, його актуальності та значення, обґрунтованості винесених на захист положень, якості виконання. Оцінюється ставлення студента до роботи. Відзначаються творчі досягнення автора й недоліки праці. Робиться висновок про можливість допуску її до захисту.

ВИСНОВОК
за результатами перевірки
на оригінальність змісту курсової роботи

ПІБ магістранта _____

Тема курсової роботи _____

ПІБ керівника _____

Результат перевірки: _____

Висновок про можливість допуску курсової роботи до захисту:

(науковий ступінь, вчене звання)

(прізвище, ініціали) / (підпис)

«____» _____ **20**__ р.

ДЛЯ НОТАТОК

Навчальне видання

**Ірина Володимирівна
АСТРЕМСЬКА,**

**Ірина Петрівна
ЛИСЕНКОВА**

**Інна Михайлівна
ХОРЖЕВСЬКА**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**для виконання курсових робіт 5-го курсу
(з Психології саморозвитку особистості)**

зі спеціальності 053 «Психологія»

Випуск 292

Редактор *Р. Грубкіна*.
Технічний редактор *А. Власенко*. Комп'ютерна верстка *Н. Кардаш*.
Друк *С. Волинець*. Фальцювально-палітурні роботи *О. Мішалкіна*.

Підп. до друку 25.06.2020
Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсет.
Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 4,41. Обл.-вид. арк. 3,54.
Тираж 5 пр. Зам. № 5959.

Видавець і виготовлювач: ЧНУ ім. Петра Могили.
54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десанників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50-03-32, 8 (0512) 76-55-81, e-mail: rector@chmnu.edu.ua.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6124 від 05.04.2018.